

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut Politologických studií

Katedra Politologie

Bakalářská práce

2020

Pavel Fišer

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut Politologických studií

Katedra Politologie

**Vliv nadřazené vládnoucí autority na míru politické
svobody v Hong Kongu**

Bakalářská práce

Autor práce: Pavel Fišer

Studijní program: Politologie

Vedoucí práce: PhDr. Bc. et Bc. Aleš Karmazin, M.Sc., M.Sc., Ph.D.

Rok obhajoby: 2020

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval samostatně a použil jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 21. 5. 2020

Pavel Fišer

Bibliografický záznam

FIŠER, Pavel. *Vliv nadřazené vládnoucí autority na míru politické svobody v Hong Kongu*. Praha, 2020. 81 s. Bakalářská práce práce (Bc). Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut Politologie. Katedra Politologie. Vedoucí práce PhDr. Bc. et Bc. Aleš Karmazin, M.Sc., M.Sc., Ph.D.

Rozsah práce: 176 244

Abstrakt

Tato bakalářská práce zkoumá vliv nadřazené autority na politické svobody v Hong Kongu. Práce zjišťuje nastavení vztahů mezi Hong Kongem a nadřazenou autoritou pomocí Institucionální teorie přímé a nepřímé vlády. Na čtyřech vybraných obdobích jsou zkoumány tyto vztahy a hledány způsoby, které pomáhají nadřazené autoritě ovlivňovat politické svobody. V každém období je popsán politický a historický kontext, na jehož základě jsou analyzovány vztahy a hodnoceny důsledky pro politická práva. Doba britské vlády je reprezentována obdobím přelomu 60. a 70. let a poté obdobím 1990-1997, které těsně předcházelo předání. Čínská nadvláda je zkoumána v letech 1997-2005 a 2012-2019. Po individuálním vyhodnocení každého období dochází ke komparaci výsledků. Pro systém je typický vysoký vliv nadřazené autority ve sféře politických svobod, který je dán historickým nastavením systému. Z analýzy však vyšlo najevo, že ve sledovaných obdobích vliv nadřazené autority postupně klesl. To je dáno zavedením prvků nepřímé vlády a větší participací obyvatel na veřejném dění. Práce také potvrdila předpoklad, že nepřímá vláda může prospívat politickým svobodám. Od prvního do třetího období je sledován nárůst úrovně politických svobod, kde má ústřední roli nadřazená autorita, která je hybatelem změn. V posledním období je zaznamenán pokles politických svobod v důsledku tlaku nadřazené autority. V této době je ale také nejpatrnější nárůst role obyvatelstva, coby dalšího aktéra ovlivňující politické svobody. Ačkoliv má tedy nadřazená autorita stále možnost politické svobody zásadním způsobem ovlivňovat, roste schopnost obyvatelstva do procesu promlouvat.

Abstract

This bachelor thesis examines the influence of superior authority on political freedoms in Hong Kong. The study examines the setting of relations between Hong Kong and the superior authority using the Institutional theory of direct and indirect rule. Relations are analysed in four selected periods, where are sought mechanisms that help the superior authority to influence political freedoms. The political and historical context is described in each period. These descriptions are used for relationships analysis and human rights evaluation. The period of British rule is represented by the turn of the 1960s and 1970s and then by the period 1990-1997, which preceded the handover. Chinese rule is examined in 1997-2005 and 2012-2019. After individual evaluation of each period, the study compares results. For the system is typical high influence of the superior authority in the sphere of political freedoms, which is given by the historical setting of the system. However, the analysis showed a gradual decrease in the superior authority influence in the researched periods. This was caused by the

implementation of indirect rule and greater participation of the population in public events. The study also confirmed the assumption that indirect rule is beneficial to political freedoms. From the first to the third period, is observed an increase in the level of political freedoms. The superior authority has a function of an initiator of amendments in political freedoms, in these periods. Then there is observed a decline in political freedoms due to pressure from superior authority, in the fourth period. In this period also noticeably increases the role of the population as another player who influences political freedoms. Even though the superior authority still has a significant opportunity to influence political freedoms, the ability of the population to affect this process is growing.

Klíčová slova

Hong Kong, Institucionální teorie přímé a nepřímé vlády, politická práva a svobody, Čínská lidová republika, Velká Británie, politický systém, vliv nadřazené autority

Keywords

Hong Kong, Institutional Theory of Direct and Indirect Rule, political rights and freedoms, People's Republic of China, Great Britain, political system, influence of superior authority

Title/název práce

Vliv nadřazené vládnoucí autority na míru politické svobody v Hong Kongu

The influence of superior government authorities on the level of political freedom in Hong Kong

Poděkování

Rád bych na tomto místě poděkoval PhDr. Bc. et Bc. Aleši Karmazinovi, M.Sc., M.Sc., Ph.D. za vedení práce, cenné a podnětné rady a drahocenný čas, který mi při jejím zpracování věnoval.

Seznam použitých zkratk

BL – Basic Law (Základní zákon)

ČKS – Čínská komunistická strana

ČLR – Čínská lidová republika

ExCo – Executive Council of Hong Kong (Výkonná rada)

HDP – Hrubý domácí produkt

HKFS – Hong Kong Federation of Students (Hongkongská studentská federace)

HKNP – Hong Kong National Party (Hongkongská národní strana)

HKSAR – Hong Kong Special Administrative Region of the People's Republic of China
(Zvláštní administrativní oblast Čínské lidové republiky Hongkong)

LegCo – Legislative Council of the Hong Kong Special Administrative Region (Legislativní rada)

NPC – National People's Congress (Všečínské shromáždění lidových zástupců)

NPCSC – Standing Committee of the National People's Congress (Stálý výbor Všečínského shromáždění lidových zástupců)

OCLP – Occupy Central with Love and Peace

OSN – Organizace spojených národů

USD – United States Dollar (Americký dolar)

Seznam tabulek

Tabulka 1: Rámec pro hodnocení politických svobod.....11

Tabulka 2: Srovnání hodnocení politických svobod za všechna období.....57

Obsah

Úvod.....	3
1 Teoretický a metodologický přístup	5
1.1 Teorie	5
1.1.1 Původ teoretického konceptu	5
1.1.2 Aplikace teorie	6
1.2 Metodologie	9
1.2.1 Konceptualizace a operacionalizace	9
1.2.2 Volba čtyř období pro výzkum	11
1.2.3 Způsob řešení tématu	13
2 Historie Hong Kongu	14
2.1 Hong Kong do druhé světové války	14
2.2 Hong Kong po druhé světové válce	16
3 Analýza vybraných období	22
3.1 První období: nepokoje v roce 1966 a 1967 a první polovina 70. let	22
3.1.1 Politický a historický kontext	22
3.1.2 Královské instrukce a Patentové dopisy	26
3.1.3 Analýza vládnutí a politických svobod	27
3.1.4 Zhodnocení	29
3.2 Druhé období: reformy 90. let a vláda guvernéra Pattona 1992-1997	30
3.2.1 Politický a historický kontext	30
3.2.2 Analýza vládnutí a politických svobod	32
3.2.3 Zhodnocení	35
3.3 Třetí období: Hong Kong pod správou Číny 1997-2005	37
3.3.1 Politický a historický kontext	37
3.3.2 Základní zákon	40
3.3.3 Analýza vládnutí a politických svobod	43

3.3.4	Zhodnocení	46
3.4	Čtvrté období: Hong Kong v letech 2012-2019	47
3.4.1	Politický a historický kontext	47
3.4.2	Analýza vládnutí a politických svobod	52
3.4.3	Zhodnocení	55
4	Srovnání vývoje	56
5	Závěr	62
6	Seznam literatury a zdroje.....	64
6.1	Odborná literatura	64
6.2	Ostatní zdroje	67
7	Teze závěrečné diplomové práce	71

Úvod

Hong Kong¹, bývalá britská kolonie, která je známá pro svou ekonomickou vyspělost a otevřenost, se na přelomu tisíciletí dostala do popředí kvůli předání Čínské lidové republiky. Na území byly po 150 let budovány instituce a právní systém po vzoru Velké Británie. V roce 1997 však Hong Kong přechází pod čínskou správu, která přislíbila ponechat systém nezměněný po dobu 50 let, což vešlo ve známost jako: „jedna země, dva systémy“. Ačkoliv se obavy skeptiků z úplného ovládnutí Hong Kongu Čínou nepotvrdily, země si pojistila svůj vliv.

Do popředí se Hong Kong dostal znovu kvůli masovým protestům, které se rozběhly ve druhé polovině roku 2019. Nejsou však za poslední dekádu první a podobně jako z těch v roce 2014 z nich můžeme vyčíst dvě věci, zájem o větší demokratizaci a snahu udržet si stávající svobody proti tlaku Číny. Hong Kong se nikdy plně nedemokratizoval, na druhou stranu Čína doposud nijak radikálně neomezila dosažené svobody, proto je politický systém Hong Kongu označován jako hybridní (např. Fong, 2013).

Tato práce se bude zaměřovat na vývoj politických svobod a vliv, který na ně měly nadřazené autority. Toto téma bylo zvoleno, kvůli jeho specifičnosti, kdy území pod správou demokratického státu přejde pod stát nedemokratický. V tomto kontextu je pak zajímavé porovnat nadvládu obou těchto států a jejich vliv právě v kontextu politických svobod, které jsou pro Hong Kong v posledních letech velmi důležitým tématem. Zároveň se už stihla čínská správa v Hong Kongu za dvacet let etablovat. Tím pádem lze dobře komparovat období britské a čínské správy.

Hlavní výzkumnou otázkou této práce je: *Jaký vliv má nadřazená autorita a její zásahy na míru politické svobody v Hong Kongu v průběhu času?*

Cílem bude zkoumat stav politických svobod a jaký vliv na ně má nadřazená autorita. Hong Kong je závislé území, proto se předpokládá, že nadřazená autorita může skrze nastavené mechanismy ovlivňovat politické svobody. K odhalení vlivů nadřazené autority je použito předpokladů, které jsou odvozeny z Institucionální teorie přímé a nepřímé vlády. Tato teorie byla k dosažení cíle vybrána, jelikož umožňuje zkoumat roli nadřazené autority na podřízeném území. Skrze teorii je určen typ vlády, který vypovídá o vlivu nadřazené autority, kdy nepřímá

¹ Pojem Hong Kong původně pochází z názvu rybářské vesnice na ostrově. Později během 1. poloviny 19. století se termín začal používat pro celý ostrov, který získala Velká Británie v roce 1842. Později se k ostrovu administrativně připojil i poloostrov Kowloon a nakonec koncem 19. století Nová teritoria a několik desítek blízkých ostrůvků. Postupem času městská zástavba všechny tři oblasti propojila. Celá oblast se tak dnes nazývá Zvláštní administrativní oblast Hong Kong (Hong Kong Special Administrative Region, zkráceně HKSAR). V textu bude pod pojmem Hong Kong myšlena celá oblast HKSAR.

vláda značí menší vliv a přímá vláda větší vliv. Detailní analýzou se je možné dobrat konkrétních vlivů na politické svobody.

Na pozadí nastínění vývoje Hong Kongu jsou analyzována celkem čtyři důležitá období v historii Hong Kongu. Dvě z dob britské nadvlády (přelom 60. a 70. let a období vlády guvernéra Pattena z let 1992-1997) a dvě z dob čínské nadvlády (období 1997-2005 a nakonec 2010-2017). Cílem je odhalit vzájemné působení a definovat typ vlády, který pomůže zjistit vliv na politické svobody. Všechna čtyři období jsou pomocí případové komparativní studie srovnávána.

Práce nejprve představí teoretický a metodologický rámec. Zde je detailní popis metodologie včetně operacionalizace pojmu politická svoboda a odůvodnění výběru zmíněných čtyř období. Kapitola zahrnuje také teorii a přesnou definici teoretický předpokladů pro určení prvků přímé a nepřímé vlády.

Další kapitola představí průřez historií Hong Kongu, který pomůže nastínit vývoj kolonie a lépe pochopit některé trendy v širším kontextu. Následuje rozbor vybraných čtyř období. Každé období je nejprve detailně popsáno a poté pomocí teorie analyzováno. Poslední kapitola se pak zabývá srovnáním všech čtyř období a nastínění trendů, ke kterým došlo.

Práce primárně čerpá z odborné literatury, která se zabývá vývoje politického systému, klíčovými historickými událostmi a dalšími relevantními tématy. Při analýze jednotlivých období práce využívá různá data, statistiky a indexy. Například od Světové banky nebo Fraser Institute. Pro dokreslení a popsání některých událostí je využíváno také novinářských článků.

1 Teoretický a metodologický přístup

1.1 Teorie

Práce zkoumá vliv nadřazené jednotky na politické svobody skrze Institucionální teorii přímé a nepřímé vlády. Tato teorie popisuje vztah mezi kolonií nebo závislým územím a správcovskou zemí. Pomocí různých kritérií se snaží určit, která formu vztahu panuje mezi těmito dvěma subjekty. Na základě daného vztahu pak lze zkoumat další vzájemné působení v různých oblastech. V případě této práce půjde o snahu zachytit vztah mezi typem vlády a vlivu nadřazené země na politická práva a svobody v Hong Kongu.

1.1.1 Původ teoretického konceptu

Použití termínu přímá vláda (direct rule) a nepřímá vláda (indirect rule) je relativně nové, ačkoliv principy, na kterých stojí, bychom dohledali v různých historických etapách. Poprvé dojde k formálnímu uznání a užívání těchto termínů v rámci Britského impéria v 19. století a souvisí se správou koloniálních držav (Gerring et al., 2011, s. 389).

Velká Británie začala své koloniální impérium zpočátku budovat především pomocí přímé vlády. To znamená, že převzala dané území přímo pod svou správu. Území pak bylo vystaveno asimilační snaze, kdy se na něj Londýn snažil přenést svůj jazyk, kulturu, systém státní správy, vlády a soudů. Vládnoucí elita pocházela většinou z domovské země. Místní byli znevýhodněni a pokud jim bylo umožněno proniknout do správy, bylo to pouze za předpokladu, že se perfektně naučili jazyk a zvyky kolonizátorů. To mohlo vést ke ztrátě nebo výraznému oslabení původní identity a místní kultury. Na druhou stranu mohl systém umožnit obyvatelům takto závislého území využívat občanství mateřské země, což jim zaručovalo více možností (Přímá vláda, rok neuveden).

Později nabývá na popularitě nepřímá vláda, která souvisí s velkým rozsahem impérií, kdy bylo velmi nákladné ovládat všechny kolonie přímo. Proto při použití nepřímé vlády dochází k nadvládě skrze již na daném území zavedené instituce. Kolonizátor se tak domluvil s místním vládcem, který mu odevzdal část svých pravomocí (především zahraniční a bezpečnostní politiku, někdy i další, například daně), výměnou za finanční podporu a ochranu. Vládce mohl dále pokračovat v nadvládě nad územím a v určených politikách rozhodovat autonomně. Po jeho boku však působili poradci z nadřazené země, kteří ho mohli kontrolovat a informovat o jeho krocích svou mateřskou zemí. Tento způsob vlády se ukázal jako velmi výhodný, protože snižoval náklady na správu oblasti. Kolonizační země také měla pro své počínání větší legitimitu, jelikož ji na území zastupovali původní vládcí. Nutnou podmínkou

pro fungování však byla efektivita a schopnost původní vlády území ovládat. Pokud to vládce nedokázal, bylo lepší ho nahradit přímou vládou (Nepřímá vláda, rok neuveden). Tento systém se velmi osvědčil a Britové se jej od konce 19. století snažili rozšiřovat do dalších kolonií.

Teorii se později zabývali John Gerring, Daniel Ziblatt, Johan Van Gorp a Julián Arévalo (2011), kteří napsali práci *Institucionální teorie přímé a nepřímé vlády*. V této práci se snaží shrnout poznatky o přímé a nepřímé vládě a zjišťovat její míru v rámci britského impéria. Předkládají také hypotézy, které mohou pomoci určit styl nadvlády.

Tato bakalářská práce se jejich výzkumem rozhodla inspirovat. Vzhledem k výzkumné otázce, která zkoumá vliv nadřazené autority na politické svobody, je nutné odhalit působení nadřazené autority na zkoumaném území. Právě institucionální teorie přímé a nepřímé vlády pomůže ukázat, že díky nastavení a vlivu institucí může být značná souvislost mezi činností nadřazené jednotky a stavem politických svobod v Hong Kongu. Vzájemné vztahy je nezbytné zmapovat a určit k jaké vládě dochází, jelikož to ovlivňuje míru, s jakou může nadřazená jednotka promlouvat do dění. Zároveň teorie umožňuje zkoumat různé předpoklady, které nabízejí vysvětlení některých jevů, které poté mají přímé důsledky pro oblast politických svobod.

1.1.2 Aplikace teorie

První krok pro určení typu vlády představuje analýza institucionálních vazeb mezi jednotkami. Tato analýza zkoumá základní zákony, které definují politický systém. Na nich poté hledá vazby a závislosti, které umožňují zjistit, kde má nadřazená jednotka vliv. Pro nepřímou vládu se předpokládá volnější nastavení, jelikož tento typ vlády je spíše dohodnutým vztahem. Proto se na jeho vzniku aktivně podíleli představitelé obou zemí a vzájemné vztahy vymezili dohodami. Uspořádání tedy předcházela jednání, kde se o poměrech diplomaticky vyjednávalo, a to i v situaci, kdy byla jedna strana v převaze. Důležitým faktorem je i to, že představitelé podřazené jednotky mají možnost s podmínkami nesouhlasit (Gerring et al., 2011, s. 385). Naproti tomu se u přímé vlády předpokládá, že dohody jsou nastaveny striktněji s pevnými vazbami na nadřazenou jednotku. Jejich přijetí mohlo spočívat v nátlaku a být čistě jednostranné. Podřazená jednotka není v tomto vztahu brána jako partner a nemá vlastní oficiální zastoupení skrze které by mohla podmínky odmítnout.

Tato analýza vytvoří základní obrázek o vzájemných vlivech i typu vlády. Aby však byla analýza komplexnější a podařilo se podchytit i další faktory, které ovlivňují nastavení vlády, jsou definovány předpoklady. Zde se práce inspiroje článkem

Gerringa a jeho kolegů (2011, s. 378-379), kteří v této souvislosti představují sedm hypotéz, které je potřeba respektovat, při určování vztahu.

Práce se některými hypotézami inspiruje a pracuje se 3 předpoklady, které pokrývají další oblasti, jež se vyvíjejí v čase a poskytnout možnost mapovat další faktory ovlivňující vzájemné vztahy, jež mohly mít vliv na podřazenou jednotku a v důsledku i na politické svobody. Prvním předpokladem je předpoklad institucionální a ekonomické vyspělosti, který vychází z hypotézy výnosů. Dále je pracováno s předpokladem podobnosti a rozdílnosti, vycházející ze stejné hypotézy. Naposledy pak s předpokladem síly a rovnováhy, který vychází z hypotézy síly (Gerring et al, 2011, s.378-379). Předpoklady jsou vybrány tak, aby poskytly pohled do oblastí, které mohou doplňovat nastavené institucionální vztahy, nebo na ně naopak mít vliv a určovat jejich vývoj. Předpoklady si kladou za cíl analyzovat především oblast ekonomických vazeb, politické blízkosti a kulturní vzájemnosti.

Prvním předpokladem je **předpoklad institucionální a ekonomické vyspělosti**. Bude očekáváno, že o vlastnostech vztahu s nadřazenou mocností rozhoduje politická vyspělost² a míra institucionalizace podřízené jednotky před převzetím nadvlády. Pokud mělo území pevné a stabilní uspořádání, lze předpokládat, že země, která přebírá nadvládu, bude chtít dle teorie snížit náklady na převzetí a následnou správu. Proto tento systém ponechá, nebo ho pozmění pouze minimálně, aby území udržela stabilní. Přijmout nabízený vztah se vyplatí i místním elitám a vůdcům. Předpokládá se, že ve vyspělém a institucionalizovaném systému mají vůdci na jeho základě vybudované postavení. Nastolením nového systému by rozbilo původní systém a jejich pozice by zmizely, proto budou motivováni ke spolupráci. Dojde k nastolení nepřímé vlády, kde má nadřazená jednotka méně možností, jak do dění promlouvat. Naproti tomu v neinstitucionalizovaném a nevyspělém systému je silnější předpoklad zavedení přímé vlády. Území patrně nemá centrální vládu, která by nad ním měla kontrolu. Spravují ho lokální vůdci (například místní kmenoví náčelníci). Mají svůj systém, který je hůře zranitelný invazní silou a po jejím odchodu je jednoduše obnovitelný, proto nemají motivaci spolupracovat (Gerring et al., 2011, s. 385-387). Důležitým faktorem je i ekonomická vyspělost a rozvoj, protože se předpokládá, že zájmem nadřazené autority je odpovídající vývoj spravovaného území, případně maximální možná efektivita. Pokud by toto původní vláda nebyla schopna zajistit, byly by nutné intervence vedoucí k přímější vládě. Na druhou stranu systém fungující dobře i po ekonomické stránce může usilovat o větší autonomii.

² Vyspělostí se v tomto kontextu myslí, že dané území má jasně daný systém vlády a nastavené vztahy, kde vláda reálně vládne na spravovaném území.

Dále bude pracováno s **předpokladem podobnosti a rozdílnosti**. Zde bude pohlíženo na vzájemnou politickou, ekonomickou a kulturní blízkost. Dle autorů může vzájemná blízkost některé z těchto proměnných přispět k aplikaci přímé vlády. Naopak velké rozdíly mohou navyšovat náklady přímé správy, proto lze očekávat spíše nepřímé pravidlo.

Předpoklad síly a rovnováhy, bude porovnávat relativní sílu podřazené jednotky k nadřazené. Autoři teorie zmiňují, že relativní sílu je možné pozorovat v různých rovinách, například v armádě, byrokracii (ve smyslu zavedeného řádu), ekonomii, technologiích, demografii či sklonu ke vzpouře. V případě, že má podřazená jednotka nějakou z těchto složek relativně silnou, bude se nadřazená jednotka klonit k nepřímé formě. Pokud naopak podřazená jednotka nevyniká v žádné z těchto oblastí, bude předpokládáno, že může být nastolena přímá vláda.

1.2 Metodologie

1.2.1 Konceptualizace a operacionalizace

Práce se zabývá případem Hong Kongu, kde je zkoumán vliv nadřazené autority na míru politické svobody. Za nadřazenou autoritu je považován subjekt, který dle mezinárodního práva Hong Kong spravuje. Od roku 1842 do roku 1997 se tedy jedná o Velkou Británii a od roku 1997 po současnost o Čínskou lidovou republiku (ČLR).

Vliv nadřazené autority znamená v tomto kontextu kroky a prostředky, kterými nadřazená autorita disponuje, aby mohla promlouvat do dění v Hong Kongu. Zkoumány jsou formální prostředky stanovené zákonem i nepřímé prostředky, které nadřazená autorita prosazuje například skrze instituce. Pohlíženo je i na neformální prostředky, které mohou mít dopad na míru vlivu. Jde například o protesty.

Hlavním výzkumným cílem pak je pomocí představené teorie ukázat, jaký má nadřazená autorita vliv na politické svobody³. Práce propojuje představenou teorii s dopady na politické svobody. Vzhledem k tomu, že je Hong Kong závislé území, musí se při zkoumání politických svobod uvažovat role nadřazené autority. Právě proto je zvolena daná teorie. Pomocí určení typu vlády na základě působení nadřazené autority, lze získat informace o oblastech jejího vlivu a vztáhnout je na politické svobody. Přímá vláda značí vysoký vliv a nepřímá nízký. Pomocí analýzy a kritérií představených v teoretické části, je zkoumáno nastavení vztahů na úrovni zákonů, kterými do systému může nadřazená autorita zasahovat a ovlivňovat tak jeho chod. Je zde předpoklad, že vzhledem k podřazenému postavení Hong Kongu, disponuje nadřazená autorita prostředky, skrze které může promlouvat do dění v oblasti. Skrze nastavená kritéria jsou určeny klíčové oblasti, na které je nutné zaměřit pozornost. Jedná se především o analýzu legislativních dokumentů, které formovaly systém za britské nadvlády a čínské nadvlády. Dále jsou mapovány také oblasti ekonomických nebo kulturních vztahů, které mohou ukázat různé nepřímé vlivy, které ve svém důsledku také ovlivňují politické svobody.

Aby bylo možné rozhodnout o míře politické svobody v této práci, je stanoveno několik kritérií. Nejprve zda vzešel hlavní představitel a zákonodárci ze všeobecných, rovných, tajných a přímých voleb. Dále zda mají lidé právo pokojně protestovat, zakládat politické spolky a funguje svoboda vyjadřování (není zavedena cenzura). Nakonec je-li možná svobodná

³ Politické svobody jsou chápány ve smyslu definice demokratických zemí, kde jsou součástí ústavního pořádku. Například v České republice je garantuje Listina základních práv a svobod. Za politická práva a svobody lze považovat: svobodu projevu a nepřipustnost cenzury, petiční právo, právo se pokojně shromažďovat, právo se sdružovat ve spolcích a zakládat různá politická hnutí a strany, podíl na správě věcí veřejných a možnost zvolit své zástupce do rozhodovacích orgánů, či právo na svobodnou politickou soutěž.

politická soutěž (možnost kandidovat bez jednostranných omezení a možnost opozice vyhrát volby a sestavit vládu). Kritéria jsou zkoumána v každém období na konkrétních oblastech vycházejících z teoretických předpokladů. Tedy analýze kanálů vlivu nadřazené autority v oblasti politických svobod.

Jednotlivá kritéria jsou vybrána na základě patrných souvislostí s předloženou teorií a tím pádem i možným vlivem nadřazené autority. Na základě teoretických předpokladů, lze očekávat odlišné výsledky. Přímá vláda by měla většinu těchto kritérií popřít. V tomto stavu nebude docházet k plně svobodným volbám, jelikož hlavní představitele jmenuje nadřazená autorita. Svoboda shromažďování může fungovat, ale nebude možné být politicky aktivní. Svoboda vyjadřování může být omezena, ale není to nutná podmínka. Opozice však nebude mít politické zastoupení ani možnost legálně převzít moc. Naproti tomu v situaci nepřímé vlády lze předpokládat volby, popřípadě systém předávání moci v rámci lokálních elit. Pokud bude lokální systém založen na demokratických principech, patrně umožní i další svobody.

Aby se dala politická svoboda ve zvolených obdobích objektivněji porovnávat, jsou zvolena kritéria, která pohlížejí na jednotlivé podmínky a následně je hodnotí. Dosažené skóre může být 1 – je-li splněna, 0,5 je-li splněna pouze částečně a 0 – není-li splněna. Toto hodnocení je zjednodušené a indikativní. Udělené skóre je vždy doplněno slovním komentářem, kde je detailněji vysvětleno, do jaké míry je kritérium naplněno. Celkově bude nahlíženo na vývoj šesti aspektů. Kritérium svobodné politické soutěže je rozděleno na dvě části. Toto rozlišení spolu s kategorií částečného splnění si klade za cíl zachytit i drobnější nuance. Následující tabulka zobrazuje jednotlivé situace, kterých je možné dosáhnout.

Tabulka 1: Rámec pro hodnocení politických svobod

Právo/svoboda	Kritérium splněno	Kritérium splněno pouze částečně	Kritérium nesplněno
Svobodné volby ⁴ zákonodárců	1	0,5	0
Právo protestovat	1	0,5	0
Právo založit politickou stranu	1	0,5	0
Právo svobodně se vyjádřit	1	0,5	0
Svobodná politická soutěž I. – možnost kandidovat bez omezení	1	0,5	0
Svobodná politická soutěž II. – opozice může vyhrát volby a sestavit vládu	1	0,5	0

Maximální možné skóre je 6 bodů. V jednotlivých obdobích bude na základě analýzy vyhodnoceno skóre a dle teorie zkoumán vliv nadřazeného subjektu. Práce si klade za cíl porovnat míru svobod a její vývoj v průběhu jednotlivých období. Vzhledem k ordinální povaze dat jsou období pouze seřazena. Ambicí práce je zjistit trendy ve vývoji, nikoliv na dle dosaženého skóre porovnávat rozdíly a komplexně hodnotit stav politických svobod.

1.2.2 Volba čtyř období pro výzkum

Práce vzhledem ke svému rozsahu zachytí proměny v průběhu času skrze čtyři vybrané časové úseky. Dva úseky jsou záměrně vybrány z 2. poloviny 20. století z dob nadvlády Velké Británie. Zbylé dva z doby po předání Číně. Úseky nejsou vybrány náhodně, ve všech čtyřech případech se jedná o události, které formovaly vztah Hong Kongu s jeho nadřazenou autoritou

⁴ Volby jsou všeobecné, rovné, tajné a přímé

a vedly k jeho proměnám. Z toho důvodu je předpokládáno, že zde půjde dobře zachytit použití mechanismů přímé/nepřímé vlády a z nich vyplývající důsledky pro politické svobody.

První období zachycuje události od roku 1966 přibližně do roku 1975. Toto období bylo vybráno, protože zachycuje proměnu vztahu Velké Británie k obyvatelům Hong Kongu. Zároveň ukazuje velkou část prvků původního koloniálního systému, který byl v Hong Kongu používán v předchozích desetiletích. Britové v této době spravovaly území s ohledem na prosperitu a obchod. Protesty z roku 1966, ale především pak 1967 však ukázaly, že tuto politiku je nutno pozměnit a více reflektovat zájmy obyvatel. Ačkoliv se toho po právní stránce změnil jen minimum, je zde zaznamenán počátek širokého zájmu obyvatel o dění v Hong Kongu a ochotu zapojit se do něho. Období je důležité kvůli proměně koloniální politiky a zobrazení vzájemných vztahů.

Druhé období zkoumá úsek ohraničený roky 1990–1997, zabývá se obdobím výrazných reforem, především pak vládou posledního britského guvernéra Chrise Patten. Období je důležité, protože Patten se snažil urychlit demokratizaci nastartovanou v 80. letech. Jeho cílem bylo dosáhnout takového stavu, kdy by se Hong Kong stal sebevědomou a v rámci možností i svobodnou oblastí, která by si dokázala udržet přislíbenou autonomii i pod správou Číny. Po tvrdém potlačení prodemokratických protestů v Číně v roce 1989, totiž zavládla ohledně chování ČLR nejistota a panovaly obavy o osud Hong Kongu.

Třetí období se věnuje prvním rokům pod čínskou nadvládou. Rozsah období je v letech 1997-2005. Začíná předáním svrchovanosti ČLR a končí demisí hongkongského správce Tung Chee-hwa. Období je důležité kvůli tranzici suverenity nad územím z Velké Británie na Čínu druhou. Navíc území, které se v předchozích letech demokratizovalo a lze ho považovat minimálně za částečně svobodné, přešlo pod autoritářskou ČLR. Britský systém byl sice dle dohod ve velké míře zachován, ale řadu věcí bylo nutné pozměnit. Původní Královské instrukce, které měly za britské nadvlády povahu ústavy, nahradil Základní zákon, jehož interpretace je v čínských rukou. Pozice guvernéra se mění na správce, který už není přímo jmenován, ale volen komisí.

Čtvrté období se zabývá událostmi poslední dekády, přibližně od roku 2012 do roku 2019, kdy Hong Kong zažil výraznou proměnu čínského přístupu, který se stal intervencionističtí. Období reflektuje události až k posledním masovým protestům v roce 2019. K výběru došlo hlavně proto, aby byla představena situace více jak 15 let po předání, kdy se už etablovaly nové vztahy. Období provází několik výrazných protestů v letech 2012, 2014 a 2019, které pomáhaly formovat Hong Kong a zároveň ukazovaly na rostoucí tlak ze strany Číny.

1.2.3 Způsob řešení tématu

Po nastínění historického vývoje Hong Kongu je nejprve provedena analýza čtyř zmíněných specifických případů, kde jsou nejprve na základě představené teorie hledány základní institucionální vazby. Jedná se především o analýzu klíčových dokumentů, které formují základní vztahy a systém v Hong Kongu. Za britské nadvlády se jedná o Královské instrukce (Royal Instructions) a za čínské nadvlády o Základní zákon (Basic Law). Tato analýza je doplněna zkoumáním zmíněných tří předpokladů, které pomohou určit další vlivy důležité pro formování vzájemných vztahů.

Při zkoumání předpokladu institucionální a ekonomické vyspělosti se práce zaměří na délku fungování základních institucí, ukotvení klíčových principů v základních dokumentech a schopnost spravovat celé území Hong Kongu. Ekonomická vyspělost bude porovnávána v relativní míře k nadřazené jednotce. Toto srovnání proběhne skrze makroekonomické ukazatele, především prostřednictvím HDP.

Předpoklad podobnosti a rozdílnosti bude hodnotit politickou blízkost pomocí srovnání politických systémů. Hlavní roli budou hrát principy, na kterých je systém založen. Ekonomickou blízkost pomůže vyhodnotit index ekonomické svobody a ekonomický systém aplikovaný v obou jednotkách. Hodnocení kulturní blízkosti bude hodnoceno na základě studií hongkongské identity, tedy toho, jak obyvatelé Hong Kongu vnímají sami sebe v kontextu nadvlády nadřazené autority.

Pro zkoumání předpokladu síly a rovnováhy se bude práce opírat hlavně o ekonomická data. V potaz bude brán i „sklon ke vzpouře“, v případě práce spíše k demonstracím. Demontrace Hong Kong značně ovlivňují a hrají důležitou roli ve třech ze čtyř vybraných období, proto bude při vyhodnocování předpokladu nutné reflektovat jejich intenzitu a vliv na výsledné nastavení systému vztahů s nadřazenou autoritou.

Díky této analýze bude získán přehled o konkrétních vazbách i vzájemném postavení obou aktérů, které odhalí zásahy do sféry politických svobod. Na základě těchto poznatků dojde v každém období k vyhodnocení konkrétních politických svobod na základě představených kritérií. Výsledky budou hodnoceny v kontextu vlivu nadřazené autority.

K dosažení konečného cíle, kterým je zjistit vývoj vlivu na politické svobody v průběhu času, bude použito metody **případové komparativní studie**, která vzájemně porovná všechny čtyři případy.

2 Historie Hong Kongu

2.1 Hong Kong do druhé světové války

Oblast dnešní HKSAR nebyla před britským obsazením zvláště významná. Zmínky o ní můžeme zaznamenat například ve druhé polovině 13. století, kdy do těchto míst uprchl čínský císař před invazí Mongolů. Místo bylo také oblíbeným úkrytem pirátů. Mělo strategickou pozici v deltě Perlové řeky nedaleko Kantonu, který byl důležitým bodem pro obchod Číny s jihovýchodní Asií a později také s Evropou. Ve druhé polovině 16. století začínají s Čínou obchodovat Portugalci, kteří si založí obchodní základnu Macao na druhé straně delty Perlové řeky, než je Hong Kong. Postupně se do oblasti dostávají i Britové. Do poloviny 19. století má Velká Británie z evropských zemí s Čínou největší objem obchodu (Tak-Wing, 1999, s. 15).

Spolu s tím vzniká myšlenka trvalé obchodní základny. Uvažovalo se o několika místech, ale koncem 30. let 19. století byl vytipován právě ostrov Hong Kong pro svou strategickou polohu v deltě Perlové řeky, hlubokým vodám a snadným přístupem. Hong Kong obsadí Britové během první opiové války roku 1841 a pojistí si jeho držení ve smlouvě z Nankingu. Britský záměr formuloval v roce 1848 tehdejší ministr války a kolonií Lord Stanley, když prohlásil, že nová asijská država nebyla získána s cílem kolonizovat toto území, ale kvůli diplomatickým, obchodním a vojenským účelům (Buckley, 1997, s. 1). Obchodní účel dominoval, protože ve kolonii nebyli britští obchodníci svazováni řadou čínských pravidel. Hong Kong nemá v prvních letech dobrou pověst, bují zde kriminalita a obchod s opiem (Buckley, 1997, s. 2-3).

Hned v roce 1843 byly vydány tzv. Královské instrukce (Royal Instructions), které určovaly politický systém nové kolonie. Hlavním představitelem kolonie se stal guvernér, který disponoval řadou rozsáhlých pravomocí. Mohl jmenovat část Výkonné rady⁵ (Executive council, zkráceně ExCo) a Legislativní rady⁶ (Legislative Council, zkráceně LegCo).

⁵ **Výkonnou radu (Exco)** tvořili vrcholní úředníci výkonné moci, kteří by se dali označit jako hongkonská vláda. Hlavní funkcí orgánu bylo radit guvernérovi v hlavních politických rozhodnutích. Orgán dále přezkoumával a schvaloval například návrhy zákonů, než byly odeslány do Legco k přijetí. Guvernér byl povinen konzultovat v Exco všechny záležitosti kolonie, pokud to nebylo příliš naléhavé, důvěrné nebo triviální. Zápisy z jednání Exco byly předkládány ministru zahraničí každých šest měsíců. ExCo měla původně tři skupiny členů tzv. **ex officio**, jmenování automaticky na základě funkce (původně 3, později 5, například velitel britských ozbrojených sil v kolonii, koloniální tajemník a generální prokurátor. Druhou skupinou byli **oficiální členové**, ti byli jmenováni na pokyn ministra zahraničí a do roku 1966 tvořili většinu orgánu. Poslední skupinou byli **neoficiální členové**, jmenováni guvernérem z místních obchodních elit. Zpočátku do orgánu nesměli Číňané. Situace se změnila po generální stávce ve 20. letech. V roce 1926 byl do ExCo jmenován první Číňan (Shuyong, 1997, s. 584-585).

⁶ **Legislativní rada (LegCo)** pomáhala guvernérovi při přijímání právních předpisů a přidělování veřejných prostředků. Guvernér měl rozhodující vliv, protože Královské instrukce mu umožňovaly absolutní veto, respektive zákon neplatil, pokud ho nepřijal. Orgán měl původně 13 členů, kteří se skládali ze stejných kategorií jako ExCo (Jones, 2003, s. 657-658). Počet členů postupně narůstal a měnilo se i složení, například klesal počet členů

Dále byl například předsedou obou orgánů a měl absolutní právo veta. Mohl také jmenovat soudce, důležité úředníky, udělovat milost a byl v rámci kolonie velitelem ozbrojených sil. Na úřad guvernéra dohlížela britská vláda, která mohla jím přijaté zákony měnit či rušit, aniž by s tím guvernér mohl něco udělat. K významnějším krokům pak guvernér potřeboval souhlas britského ministra zahraničí. Musel počítat i s tím, že na britskou vládu nebo ministra zahraničí se mohou dovolávat také úředníci a čínské elity, takže nemohl úplně ignorovat jejich názory (Shuyong, 199, s. 583-584).

Kolonie se rozšiřuje po druhé opiové válce (1856-1860), kdy byla uzavřena Pekingská smlouva, která k Hong Kongu přičleňuje poloostrov Kwoloon. K poslední územní změně dochází roku 1898. Britové si vymohli 99letý pronájem tzv. Nových teritorií na základě Dohody o rozšíření teritoria Hong Kongu (The Convention for the Extension of Hong Kong Territory). Díky Novým teritoriím se rozloha kolonie několikrát zvětšila. Vzrostla i její soběstačnost a obranyschopnost.

Počátkem 20. století byla kolonie důležitým obchodním uzlem, který těžil ze své pozice. Hong v této době zprostředkoval až 40 % veškerého dovozu a vývozu z Číny (Shuyong, 1997, s. 587-588). Číňané dominovali nad Evropany nejen demograficky, ale postupně i v obchodě a bohatství. Velká Británie se proto vyhýbala zřízení místní samosprávy. Obávala se totiž toho, že by Číňané ovládli klíčové instituce a Hong Kong by mohl být připojen zpět k Číně, případně být její loutkou. V Hong Kongu se tak postupně etablovala politika „minimální vlády“. Vláda se tak snažila podporovat zájmy obchodníků a udržovat pro ně vhodné prostředí. Aby se předešlo opozici ze strany čínských elit, zavedli Britové různá vyznamenání a posty pro významné obchodníky nebo vůdce komunit (Buckley, 1997, s. 6-7).

První kritické období ve 20. století prožila kolonie v letech 1925-1926. Hong Kongem prošla řada protestů a stávek, které kolonii na 10 měsíců paralyzovaly. Hlavním spouštěčem byly špatné pracovní podmínky v kombinaci s nacionalistickou a antiimperialistickou vlnou vyvolanou nástupem a úspěchy Kuomintangu. Protesty se podařilo uklidnit pomocí politiky cukru a biče, nicméně blokáda z pevniny, která proběhla v jedné fázi protestů, ukázala zranitelnost kolonie (Share, 2005, kap. The Comintern and revolution in South China, 1925–1927).

ex officio na úkor zástupců profesních skupin, později přímo volených členů. První Číňan se do rady dostal až 1880, kdy už bylo neudržitelné, aby Číňané neměli oficiální reprezentaci. Tvořili 90 % obyvatel kolonie a bohatství předních čínských obchodníků se vyrovnalo těm evropským. Situace se však zlepšovala jen pomalu, až v roce 1896 mohli být v radě dva zástupci čínské národnosti zároveň (Shuyong, 1997, s. 585-586). Takto nastavený systém vydržel, vyjma striktních rasových omezení a dalších drobných změn, až do 80. let 20. století.

Další zkouška přišla koncem 30. let. Kvůli japonské invazi do Číny zažívala kolonie obrovský nápor uprchlíků. Počet obyvatel stoupl až o polovinu. V roce 1941 se Japonsko přiblížilo na pevnině a narůstalo napětí. Dne 8. prosince 1941 byl Hong Kong napaden. Zhruba 10 000 vojáků z různých koutů britského impéria s malými zkušenostmi, čelilo přesile zkušené japonské armády 17 dní. 25. prosince guvernér Mark Young kapituloval. Za dobu okupace Hong Kong upadal, což nejlépe dokládá změna počtu obyvatel, jejichž počet se snížil z předválečných 1,6 milionu na 600 tisíc (Buckley, 1997, s. 15-17).

2.2 Hong Kong po druhé světové válce

Kolonie zůstala v japonském držení až 30. srpna 1945, kdy ho britské síly získaly zpět. Hrozilo, že by Hong Kong mohl osvobodit nacionalistický Kuomintang, čemuž se chtěla Velká Británie za každou cenu vyhnout. Šlo o prestiž i budoucí uspořádání (Buckley, 1997, s. 18-19).

Hong Kong mohl profitovat z toho, že nebyl tolik poničen válkou, jako například Šanghaj, která mu ve 30. letech konkurovala. V pevninské Číně navíc probíhala občanská válka, která zavinila několik uprchlických vln do kolonie. Dle Lousie (1997, s. 1061) byla v řadách uprchlíků spousta obchodníků a podnikatelů, kteří kromě cenných zkušeností přinesli i kapitál a pomohli k rychlé obnově a růstu Hong Kongu. Na druhou stranu se vytvářel obrovský tlak na rozvoj infrastruktury a bydlení. V roce 1945 žilo v Hong Kongu asi 600 tisíc lidí, do roku 1960 přesáhl počet obyvatel 4 milion (Buckley, 1997, s. 56).

Vláda Hong Kongu se snažila vycházet s oběma stranami čínského konfliktu a chovala se v rámci možností neutrálně. Promítal se i vliv občanské války, kde docházelo k řadě střetů mezi místními nacionalisty a komunisty, které musela řešit policie. Když v roce 1949 získali v občanské válce převahu komunisté, panovaly v Hong Kongu obavy. Británie výrazně posílila obranu území, aby demonstrovala, že je odhodlána Hong Kong bránit. Zároveň v prosinci 1950 uznala ČKS za legitimní vládu pevninské Číny. Nebyly však navázány plnohodnotné diplomatické vztahy a žádný z britských spojenců se k uznání nepřipojil. Ohledně vztahů s Čínskou komunistickou stranou (ČKS), tak panovala nejistota. (Buckley, 1997, s. 167-168). Situaci komplikoval fakt, že kolonie byla závislá na potravinách a pitné vodě z pevniny. Britové proto postupovali velmi obezřetně, aby Číně nedali záminku k blokadě. Na pozadí toho všeho ještě probíhala Korejská válka.

V politickém systému došlo k první změně až roku 1952, kdy guvernér Grantham povolil volby do městské rady. Městská rada měla poměrně malé pravomoci a nemohla do chodu celé kolonie promlouvat. Volby byly výrazně omezené a volit mohla pouze vybraná skupina

přibližně 10 tisíc lidí (necelé 1 % populace), volební účast byla i tak nízká (Buckley, 1997, s. 35). Ve druhé polovině 50. let se začíná situace zlepšovat. ČLR si uvědomuje důležitost Hong Kongu a z čistě pragmatického hlediska se jí vyplatilo rozvíjet obchodní vztahy. Hong Kong tak prosperoval a jeho hospodářství rostlo tempem až 15 % ročně (Buckley, 1997, s. 170).

V 60. letech zažíval Hong Kong další ekonomický růst. Vyjma občasným protestům proti pracovním podmínkám je situace v kolonii stabilní až do roku 1966. Tento rok vypukly v Hong Kongu protesty, které jsou označovány jako určitý předěl v koloniální politice. První větší nepokoje vypukly v dubnu roku 1966 v Kowloonu proti zvyšování jízdného u veřejného přepravce Star Ferry. Situaci se podařilo uklidnit pouze částečně, v květnu následujícího roku propukly další protesty, kdy protestující podpořilo nacionalistické vzepětí vyvolané kulturní revolucí v Číně. V reakci na nepokoje se koloniální vládě se podařilo získat podporu místních elit i části populace. Díky tomu mohla zvolit tvrdší postup. Do srpna 1967 se situace poměrně uklidnila, ačkoliv až do konce roku 1967 podnikali zbylí radikálové teroristické útoky.

Následky protestů se promítly do vztahů s Čínou i do vnitřní politiky. Buckley (1997, s. 80) ve své knize píše, že nepokoje byly dost silné, aby otřásl systém, ukázaly jeho slabé stránky a potřebu změn, ale ne tak silné, aby vedly k okamžitým a radikálním reformám systému.

Ukázalo se také, že mladá generace chtěla žít lépe než jejich rodiče a podílet na jeho chodu města. Tuto změnu ve vnímání obyvatel si uvědomila i koloniální vláda, která se snažila učinit dílčí změny a přiblížit se lidem, například pomocí lepší a otevřenější komunikace, nebo zefektivněním úřadů. Veřejnost se sice do nejvyšší politiky zatím nedostala, nicméně byly nastartovány sociální změny a veřejná debata o různých tématech (Tak-Wing, 1999, s. 105-106).

V roce 1971 nastupuje nový guvernér Murray MacLehose, který se snažil na události reagovat a zahájil například masivní výstavbu nových bytů. Proměnou prošel i vztah mezinárodního společenství k ČLR, kterou v létě roku 1971 uznali Spojené státy. Čína se tak dostala do OSN, kde si prosadila vyškrtnutí Hong Kongu a Macca ze seznamu kolonií. Díky tomu se na tyto oblasti nemůže vztahovat deklarace, která usiluje o přiznání nezávislosti koloniálním zemím a národům (Horlemann, 2003, s. 13). Roku 1978 oznámí Teng Siao-pching masivní ekonomické reformy v Čínské lidové republice a její postupné otevírání světu. Hong Kong hraje v tomto plánu klíčovou roli a je pomyslnou bránou do Číny.

S postupným oteplováním vztahů s Čínou a blížícím se koncem pronájmu Nových teritorií začala koloniální vláda zjišťovat názor čínského vedení na status Hong Kongu. V roce 1979 navštívil guvernér Hong Kongu Murray MacLehose Peking, aby zjistil stanovisko nejvyššího čínského představitele Teng Siao-pchinga ohledně budoucnosti kolonie. Teng vyjádřil přání, aby v roce 1997 přešlo celé území zpět pod Čínu (Joseph, 2014, s. 453).

Británie si dobře uvědomovala, že Hong Kong byl vydán Číně na milost na nemilost. Britové neměli dostatek sil, aby kolonii v případě čínské ofenzivy udrželi a Čína si toho byla vědoma. Britové tak do jednání vstupovali v nevýhodné pozici. Roku 1982 navštívila Peking britská premiérka Margaret Thatcherová, která původně chtěla Hong Kong udržet pod britskou nadvládou i po roce 1997. Teng však razantně odmítl jakoukoliv možnost, kdy by Britové zůstali i po roce 1997. Obě strany nakonec dospěly ke kompromisu, že území bude v roce 1997 předáno Číně, avšak bude zde po dobu 50 let ponechán britský systém a vysoká míra autonomie. Tato dohoda byla potvrzena ve společné deklaraci v prosinci 1984. Dohoda zavedla pro oblast pravidlo „jedna země, dva systémy“. Z Hong Kongu se měla stát zvláštní administrativní oblast ČLR. To znamenalo, že i přes čínskou svrchovanost nebude oblast pod přímou vládou z Pekingů a zavedený systém a způsob života zůstanou zachovány nejméně 50 let (Joseph, 2014, s. 454). Společná deklarace však byla v mnoha bodech poměrně nejednoznačná a záleželo na její interpretaci.

Vzniká společná čínsko-britská skupina (Sino-British Joint Liaison Group), která měla dohlížet na hladké předání. Roku 1990 je pak vydán tzv. Základní zákon (Basic Law), určitá obdoba ústavy pro Hong Kong. Dokument formálně upravoval fungování správy Hong Kongu pod Čínou a měl garantovat pravidlo jedné země a dvou systémů. Základní zákon vytvářela komise, jež měla 59 členů, z nichž však 36 pocházelo z pevninské Číny, zbytek byl z Hong Kongu. Přímý zástupce Velké Británie zde nebyl (Ngok, 2007, s. 34). I proto byla kolem Základního zákona řada kontroverzí. Například správce oblasti měla schvalovat Čína a výkladem tohoto dokumentu byl zmocněn Stálý výbor Všečínského shromáždění lidových zástupců (Standing Committee of the PRC's National People's Congress), tím pádem měla konečná rozhodnutí ohledně Hong Kongu v rukou Čínská komunistická strana (Joseph, 2014, s. 456).

Hongkongská vláda byla o průběhu jednání detailně informována stála však mimo. Jednání byla patrná čínská dominance, a ačkoliv se Velká Británie snažila kolonii ujistit, že má vše pod kontrolou v obchodní sféře panovala ohledně budoucnosti nervozita. Britové v roce 1985 uskutečnili první volby části zástupců do Legislativní rady. V britských kruzích

se prosadil názor, že pouze pokud budou zavedeny jasné definované a pevně zavedené politické a právní procesy, získají obyvatelé sebevědomí, aby si mohli udržet slíbenou autonomii (Buckley, 1997, s. 125). Tento názor se ještě utvrdil po krvavém potlačení prodemokratických protestů v Číně v roce 1989.

V roce 1992 byl do Hong Kongu povolán nový guvernér Chris Patten, který měl reformy urychlit. Tyto snahy však narážely na odpor ČLR i některých představitelů Hong Kongu. Vztahy s Čínou byly v této době napjatější kvůli Pattenovu konfrontačnímu přístupu, kdy nehodlal ustoupit ze svých návrhů. Schválil například reformy, kdy bylo do LegCo voleno 20 zástupců přímo, 10 jmenováno prostřednictvím volených městských rad a 30 jmenováno profesními skupinami, obchodníky a podniky.

Hong Kong byl Číně předán 1. července 1997. Pozice guvernéra se transformovala na pozici správce (Chief Executive) Hong Kongu. Podmínkou pro obsazení této pozice je čínské občanství, věk 40 let a minimálně 20 let strávených v Hong Kongu. Mandát je na pět let a správce volí volební komise složená z 400 členů, kde jsou zástupci různých odvětví, odborů a podniků⁷. Složení komise se snaží ČLR kontrolovat a každého z kandidátů musí ČLR schválit (Joseph, 2014, s. 459-460).

Prvním správcem se stává Tung Chee Hwa, který zavedl sérii reforem posilující jeho pravomoci ve jmenování úředníků. Hong Kong musel hned v letech 1997-98 čelit asijské finanční krizi, která na něj tvrdě dopadla. Oblast se však dočkala finanční pomoci od Číny, což zmírnilo následky. V roce 2003 však nastaly jiné problémy. Hong Kong měl na popud Pekingů dle 23 článku Základního zákona přijmout zákon o národní bezpečnosti, který by nově klasifikoval činnosti jako je zrada, krádež státních tajemství atd. Panovaly obavy, že tento zákon bude použit proti občanským svobodám, což vyvolalo rozsáhlé protesty, kterých se zúčastnilo několik set tisíc lidí. Zákon byl nakonec v září 2003 stažen.

Čína se snažila zlepšit svůj obraz v očích Hong Kongu dohodou o volném obchodě s oblastí (Closer Economic Partnership Agreement) a povolením individuálního cestování čínským občanům do oblasti, čímž měli podpořit místní ekonomiku.

⁷ Původně rozhodovala 400členná komise, později rozšířená na 800 a poté i na 1200 členů. Do této komise jsou voleni zástupci ze čtyř sektorů, které mají ještě své podsektory. První sektor se například týká různých odvětví průmyslu a služeb a podsektor jsou například pojišťovny, které volí 18 zástupců. Dohromady volí všech 1200 členů komise skoro 230.000 lidí. Panuje zde však značná nerovnováha hlasů. Například za vzdělávací instituce volí 80.000 voličů 30 zástupců, zatímco u některých odvětví prvního sektoru je to 120 voličů na 18 zástupců (Election Committee, 2016; Election Committee table, 2016). Systém je kontroverzní, jelikož na jednu stranu je otevřenější než za dob Velké Británie. Na druhou stranu Čína kandidáty na správce musí schválit, takže má pojistku pro případné vyloučení nepohodlných kandidátů.

V roce 2005 správce Tung rezignoval, což odůvodnil ztrátou důvěry Pekingem, kde došlo k výměně v předních pozicích ČKS. Jeho pozici převzal Donald Tsang, který zavedl systém odpovědnosti úředníků (Principal Officials Accountability). Systém rozšiřoval jeho pravomoci při jmenování a převáděl větší odpovědnost za rozhodnutí na úředníky, čímž chtěl svou pozici ochránit před přímou kritikou za případná chybná rozhodnutí. Nově jmenovaní úředníci navíc měli časově omezený mandát tak, aby nepřesahoval délku mandátu správce (Joseph, 2014, s. 461-462).

Konec dekády byl poměrně klidný. V roce 2008 se konala v Číně olympiáda a Čína se jejím prostřednictvím snažila v Hong Kongu propagovat v pozitivním světle. Vysílala do oblasti sportovce a snažila se vytvářet pocit sounáležitosti. Ve stejném roce proběhl příslib všeobecných voleb správce, jehož termín byl stanoven na rok 2017.

V roce 2010 došlo k rozšíření volební komise, která volila správce z 800 na 1200. Komise tak měla být reprezentativnější. Zvyšuje se také počet členů LegCo z 60 na 70. Zachována je však ½ přímo volených obvodů (Basic Law, 2017, Instrument 3).

V roce 2012 se konají volby do Legislativní rady, kdy účast dosahuje 53 %. Je také zvolen nový správce C. Y. Leung, který se už od svého nástupu netěšil velké oblíbenosti, jelikož ho doprovázela řada afér. To se podepsalo i na velmi nízké spokojenosti s politickou situací v Hong Kongu (v červnu 2013 vyjádřilo spokojenost pouze 13,3 % lidí) (Joseph, 2014, s. 462). Na nízkou spokojenost měla vliv i snaha zavést do škol nové osnovy s povinnou výukou čínského vlastenectví. Vláda po masových protestech od povinného zavedení osnov upustila.

V roce 2014 se NPCSC vyjádřila k realizaci přímé volby správce slíbené v roce 2008. Přímé volby měly probíhat tím způsobem, že výběrová komise, podobná té dosavadní, vybere nadpoloviční většinou 2-3 kandidáty, které schválí Peking. Z těchto 2-3 lidí budou poté obyvatelé volit správce.

Návrh vyvolal rozhořčení a masové protesty známé pod názvem Umbrella movement, které trvaly 79 dní a požadovaly stažení návrhu. Návrh byl nakonec zamítnut v LegCo. Když se v červenci 2016 konaly volby do Legislativní rady, byla zaznamenána rekordní volební účast. Ze 70 mandátů obsadili prodemokratičtí kandidáti 23 mandátů a 6 mandátů získali tzv. lokalisté⁸ (Report on the 2016 Legislative Council General Election, 2018). Po volbách

⁸ Lokalismus je politické hnutí, které požaduje zachování a dodržování vysoké autonomie Hong Kongu a jeho kultury. Hnutí zahrnuje řadu stran s různými cíli a smýšlením, spojuje je především myšlenka, že Čína by měla omezit své vměšování. Umírněnější pracují pouze s myšlenkou autonomie v rámci Číny, zatímco radikálnější skupiny vyzývají k návratu britské vlády, či volají po úplné nezávislosti (Kwong, 2016).

otřásl Hong Kongem kontroverzní rozhodnutí soudu, který ve výsledku odvolal 6 zvolených členů LegCo, kvůli špatně řečené přísaze (Hass, 2017).

V březnu roku 2017 byla zvolena zatím poslední správkyně Hong Kongu Carrie Lam. Když v roce 2019 navrhla zákon o extradici, který by umožnil vydávat čínské uprchlíky a Čínou stíhané osoby do ČLR, vypukly masové protesty. Protesty proti zákonu se přelily v protesty proti správkyni a za slíbenou větší demokratizaci.

3 Analýza vybraných období

3.1 První období: nepokoje v roce 1966 a 1967 a první polovina 70. let

3.1.1 Politický a historický kontext

Toto období se zabývá událostmi, které jsou brány jako určitý předěl v historii Hong Kongu. Jsou zde také ukázány vzájemné vztahy Hong Kongu a Velké Británie v podobě, v jaké fungovaly po většinu společné historie.

Hong Kong byl po většinu své historie bezpečným místem, kam se často uchýlovali lidé z pevniny při hledání lepší práce, nebo dočasného úkrytu. Většinou se usazovali spíše krátkodobě a k Hong Kongu si nevytvářeli pouto. Ngok (2007, s. 201) označil Hong Kong v této době jako kolonii s utečeneckou mentalitou. Z této mentality pramenil i minimální tlak na občanskou angažovanost. Situace se mění s nástupem komunismu v Číně, kdy do kolonie prchá značné množství lidí. Tyto lidé si začnou postupně uvědomovat, že v Hong Kongu budou dlouhodobě a probudí se v nich zájem o oblast. Toto uvědomění symbolizují právě protesty z let 1966 a 1967. Vděčnost za poskytnutý azyl a tolerance špatných podmínek je vystřídána důrazným požadavkem na jejich zlepšení. Koloniální vláda tak musí reagovat (Ngok, 2007, s. 201).

V Hong Kongu byly v této době dlouhodobé problémy se špatnými životními podmínkami dělníků a nízkými mzdami v místním průmyslu, kde pracovalo přes 40 % produktivních obyvatel (Shuyong, 1997, s. 588-589). Okolo 50 % populace bylo mladší 21 let. Většinou se už v Hong Kongu narodili a nyní nejsou spokojeni s vyhlídkami, které mají. Jejich vztah k Hong Kongu je také odlišný od jejich rodičů, kteří sem často emigrovali (Heaton, 1970, s. 844).

V dubnu roku 1966 vypukly protesty v Kowloonu⁹ proti zvýšení jízdného u veřejného přepravce Star Ferry o 50 %, který zajišťoval hlavní spojení mezi ostrovem Hong Kong a poloostrovem Kowloon. Pro mnoho lidí tak představoval jedinou možnost dopravy do zaměstnání. Protestům předcházela petice proti zvýšení iniciovaná členkou LegCo Elsie Elliot, kterou podepsalo přes 100 000 lidí. Petice však nebyla brána v potaz, a tak mladý Číňan So Sau-chung začal držet hladovku v přístavu. Když jeho protest získával stále více sympatizantů, zasáhla policie a pozatýkala protestující za nedovolené zabírání veřejného prostoru. Tento akt, ale vzbudil odpor a několik tisíc lidí se zapojilo do protestů, které se záhy zvrhly v násilí

⁹ tzv. Star Ferry Riots

a rabování. Byl vyhlášen teprve druhý zákaz vycházení v historii kolonie (Wai-man, 2015, s. 117-119).

Mnoho organizací tlačících na změny, jako například tzv. Reformní klub, nebo Studentská unie univerzity v Hong Kongu, násilné protesty záhy odsoudilo a volalo po udržení stability a pořádku. Protesty v ulicích se však povedlo plně potlačit až po týdnů. Zajímavé bylo, že se jich účastnili především mladí lidé (Tak-Wing, 1999, s. 103-104). Jejich účast už nebyla motivována výhradně ekonomickými požadavky, ale objevují se zde první požadavky na proměnu systému správy. Protestující chtěli, aby byl více reflektován jejich názor a vláda se více zajímala o veřejné služby a jejich kvalitu (Wai-man, 2015, s. 119).

Jízdné nakonec vzrostlo, ale výrazně méně, než mělo původně, i tak si vláda vysloužila kritiku od některých studentských spolků za nedostatek respektu k demokratickým principům společnosti. Koloniální vláda byla napětím ve společnosti překvapena a snažila se velmi aktivně pracovat na depolitizaci celé události, kterou vykreslovala jako pouhé zaváhání systému, které se nebude opakovat. (Wai-man, 2015, s. 124). Navzdory tomu vládlo napětí ve společnosti dále a bylo jen otázkou času, než se opět nějak projeví. Vážnost situace dokládá prohlášení guvernéra Trenche, že další nepokoje může vyvolat téměř cokoliv i fotbalový zápas (Heaton, 1970, s. 840).

Další události významně ovlivní Čína, kde roku 1966 vypukla kulturní revoluce¹⁰. Ačkoliv Čína dění v Hong Kongu oficiálně nekomentovala, pozvala na podzim roku 1966 67 komunistů z Hong Kongu a Macaa na oslavy národního dne ČLR. Při této příležitosti jim představili úspěchy kulturní revoluce a dle Heatona (1970, s. 849) byli nejspíše podníceni k podobným krokům v koloniích.

Na podzim roku 1966 probíhaly protesty v Maccau¹¹, kde komunisté zaznamenali výrazný úspěch. To motivovalo i komunisty v Hong Kongu, kteří začali lokální protesty proti pracovním podmínkám politizovat a vmíchat se do nich. V Hong Kongu vypukly masové protesty v květnu roku 1967 po incidentu v továrně na umělé květiny.

¹⁰Velká kulturní proletářská revoluce probíhá v Číně mezi lety 1966-1969, její následky jsou však patrné až do roku 1976. Oficiálně se mělo jednat o kampaň zaměřenou proti čtyřem přežitkům – starému myšlení, kultuře, obyčejům a návykům. V pozadí však byl boj o moc uvnitř komunistické strany, potlačování buržoazie a revisionismu.

¹¹ V portugalské kolonii Macau zesílili v listopadu protesty do takové míry, že po vyhrocení situace v prosinci Portugalci přistoupili na dohodu s místními komunisty, která pro ně znamenala ztrátu kontroly nad kolonií, jelikož všechna rozhodnutí musel potvrdit místní komunistický výbor (Heaton, 1970, s. 850).

Komunistické odbory napojené na Peking využily situace a přednesly své požadavky, které v této chvíli cílily hlavně na zlepšení podmínek dělníků (Yep, 2008, s. 124).

V průběhu května se do protestů zapojilo až několik set tisíc lidí. Místní komunistická pobočka dostala v této době 20 milionů dolarů z ČLR do stávkového fondu (Heaton, 1970, s. 851), kterými hradila ušlou mzdu protestujícím dělníkům. Komunisté začali ještě v květnu pod dojmem masové podpory měnit svou rétoriku. Do popředí se tak místo původního boje za práva dělníků dostává téma antiimperialismu. V Hong Kongu se objevovala proti-britská hesla a protesty začaly být násilnější.

Guvernér Trench nechtěl, aby situace došla tak daleko jako v Maccau. Proto se protesty rozhodl řešit rychle a nekompromisně. Koncem května Trench zavedl 12 mimořádných opatření, která výrazně omezily svobodu. Jednalo se například o zákaz vycházení, cenzuru, nebo možnost zadržení bez soudu až na jeden rok. Na potlačení protestů byla nasazena policie (Yep, 2012, s. 1013-1014). Trench si zajistil také širokou podporu svých radikálních kroků. Postavila se za něj ExCo a více jak 600 místních organizací od významných firem přes nezávislé odbory až po studentské spolky (Yep, 2008, s. 130). Podniky pak individuálně jednaly s nespokojenými dělníky o konkrétních zlepšeních. Počty protestujících se vlivem těchto událostí razantně snižovaly. Vliv mělo i odcizení se původní myšlenky protestů. Většina demonstrantů nechtěla protestovat proti Velké Británii.

Čína oficiálně do situace nezasahovala, ale rudé brigády pořádaly na čínské straně se mohutné protibritské protesty a došlo i k několika střetům u hranic, kdy při jednom přeshraničním průniku zabili čínští milicionáři 5 hongkongských policistů. Nejnapjatější situace byla na přelomu června a července, kdy byly na několik dnů pozastaveny dodávky potravin z Číny, což mělo za následek jejich velké zdražení v Hong Kongu. Čína doufala, že potravinová situace přiměje lidi znovu protestovat, ale nestalo se (Heaton, 1970, s. 851).

Lidé se naopak ve strachu více semkli a situace se dostala plně pod kontrolu vlády. Radikální komunisté se odmítli vzdát a uchýlili se k terorismu. V Hong Kongu odpálili 253 náloží, které si vyžádaly několik desítek obětí (Yep, 2012, s. 1010). Tyto činy vyvolaly ještě větší odpor u veřejnosti a ztrátu posledních sympatií. Začátkem roku 1968 se incidenty radikálů omezily na minimum. Policie zvládla narušit strukturu místní komunistické strany a klesla také podpora z Číny, která si uvědomila, že vliv nezíská.

Po protestech se musel guvernér Trench vypořádat především s námitkami z Londýna, který požadoval propuštění některých zadržovaných do Číny. Guvernér byl proti,

a nakonec přistoupil pouze na kompromis ve formě zkrácení trestů některý zadrženým v letech 1969 a 1970. Obrat přišel až s výměnou guvernéra roku 1971, který v souladu s politikou Velké Británie vězně propustil.

Protesty sice Hong Kong výrazně nepoškodily, ale poukázaly na problémy systému, který přestával vyhovovat potřebám své doby. Vypadalo to, že se situace vrací do normálu, nicméně vzrostlo sebeuvědomění obyvatel. Začíná také vznikat něco jako hongkongská identita. Více lidí se začalo zajímat o politiku a chod města. Mladá generace už není ochotna přijmout z vděčnosti jakékoliv podmínky a vyžaduje zlepšení.

Vláda Hong Kongu si udržení pořádku a stability získala větší popularitu. Je nutné si uvědomit, že obyvatelé oblasti měli v této době k britské nadvládě a obecně k politice poměrně neutrální vztah. Protesty tak byly zřídka zaměřeny politicky proti nadvládě Velké Británie, nebo jejím institucím. Toto dokládá například dění v Nových teritoriích, kde často panovala nespokojenost s podmínkami, ale i tak se v roce 1967 místní postavili za koloniální vládu a odmítli připojení k bojkotům a blokádám dodávek potravin, po kterých volali komunisté (Tak-Wing, 1999, s. 89). Ačkoliv byly v těchto oblastech běžné konflikty a protesty, vesničané preferovali stabilitu a zaručení svých zájmů, z toho důvodu se postavili při protestech za koloniální vládu.

Ukázala se i hrozba ze strany, ČLR, která má moc do dění v kolonii promlouvat. Na druhou stranu místní komunisté ztratili svůj vliv, a ačkoliv byly všechny jejich činnosti časem opět povoleny, už nedokázali získat takovou důvěru. To byl jeden z faktorů, proč ČLR později hledala spojence při předávání Hong Kongu jinde (Tak-Wing, 1999, s. 107). Vzájemné vztahy se také postupně zlepšily, k čemuž přispěla i výměna guvernéra a dohoda na propuštění vězňů.

V roce 1971 nastupuje nový guvernér Murray MacLehose, který se stal symbolem proměny koloniální politiky. Snažil se udělat vládu otevřenější lidem a zefektivnit činnost koloniální správy. Založil například Nezávislou komisi proti korupci (ICAC), která funguje dodnes (Buckley, 1997, s. 87). Proměňují se i priority vlády. Nově byla mnohem větší pozornost věnována vedle obchodu a růstu i sociálním problémům. Začalo se masivně investovat do bydlení a zlepšování sociálních podmínek obyvatel. V 70. letech tak město získalo novou tvář. Urbanistické řešení Hong Kongu později ovlivnilo hlavně Čínu, kde se jím inspirovala řada měst (Scobell, Gong, 2016, s. 3). Větší pozornost se věnovala i místní identitě, kterou se snažila vláda podpořit. Jedním z výsledků této snahy bylo v roce 1974 uznání čínštiny jako dalšího úředního jazyka. Tento statut měla do té doby pouze angličtina (Ash, 2003, s. 35).

Dle Buckleyho (1997, s. 110) vedly změny k poměrně paradoxní situaci, kdy se nedemokratické vládě podařilo vlastní otevřeností a proreformním přístupem přesvědčit nespokojené občanské iniciativy, že je efektivní a schopná poskytnout potřebné služby a bydlení. Podařilo se jí tak zabránit vzestupu protibritských nálad.

Hong Kongu se dařil i po ekonomické stránce. S postupným otevíráním Číny, které značí navázání diplomatických vztahů s USA v létě 1971, přichází také značný příliv kapitálu z Japonska, USA a Velké Británie, protože pod vlivem zmíněných událostí vzrostla v očích investorů důvěra v kolonii.

Vláda v čele s guvernérem si uvědomila proměnu společnosti, ale systém reformován nebyl. Ačkoliv ke změnám dochází například v LegCo, kam je snaha jmenovat nové tváře a osobnosti, či se tvoří poradní a profesní výbory LegCo, které fungují jako spojení mezi lidmi v různých oblastech a Radou, systém stále stojí na starých principech (Ngok, 2007, s. 98-100).

Rozvoj zaznamenávají i různé skupiny, které se zajímají o veřejné dění a politiku. Skupiny však nemohou vzhledem k neexistenci voleb působit ve nějakém orgánu. Problémy jsou tedy řešeny především upoutáním pozornosti a medializací, která má přimět vládu jednat. V drtivé většině se jedná o sociální témata a otázka demokracie nebo změny režimu se objevuje jen sporadicky (Ngok, 2007, s. 137).

3.1.2 Královské instrukce a Patentové dopisy

V této době tvoří základ systému Královské instrukce (Hong Kong Royal Instructions) a Patentové dopisy (Hong Kong Letters Patent), které byly vydány už při založení kolonie. Od té doby došlo k několika přepracováním. Dosud poslední verze obou dokumentů byla vydána v roce 1917.

Patentové dopisy se zabývají především pravomocemi a postavením guvernéra. Guvernér disponuje rozsáhlými pravomocemi a například Horlemann (2003, s.1) ho v této době přirovnává k monarchovi v Británii před demokratizací, který také disponoval poměrně širokými oprávněními a nebyl limitován demokraticky zvoleným orgánem. Z článku 1 plyne, že guvernéra vybírá komise ve Velké Británii. Dále je určeno, že se stává vrchním velitelem ozbrojených sil. Má právo jmenovat dle instrukcí Legislativní radu, či zrušit jakýkoliv zákon. Je uvedeno, že guvernér by měl při svém rozhodování respektovat postoj britské vlády. Dále může jmenovat celou řadu úředníků a soudce. S výjimkou 20 úřadů může vůči komukoliv ve veřejné správě zahájit disciplinární řízení, případně osobu z postu přímo odvolat. Dokument navíc stanovuje, že úřady Jejího Veličenstva mají právo patenty měnit. V tomto dokumentu

dochází od roku 1917 pouze k drobnějším změnám (Instrument A701, 1997, čl. 1, 6, 8, 12, 13, 16, 18).

Následují Královské instrukce, které se zaměřují i na další segmenty systému. Jedná se především o Výkonnou radu (ExCo), kterou jmenuje a svolává guvernér. Guvernér má povinnost své návrhy s ExCo konzultovat dle čl. 8. Na druhou stranu nemusí jednat v souladu s jejím rozhodnutím. Dále se dokument zabývá Legislativní radou, které předsedá guvernér a místo automaticky získávají někteří vysocí úředníci na základě svého postu. Hlasování probíhá většinou a guvernér má také svůj hlas. Dle článku 25 musí zákon schválit guvernér, aby vstoupil v platnost. Guvernér má také pravomoc LegCo rozpustit (Instrument A702, 1997, čl. 2-8, 12, 13, 22, 25, 28A).

3.1.3 Analýza vládnutí a politických svobod

Oba dokumenty jsou poměrně stručné a naznačují základní linie vzájemného vztahu. Z dokumentů je patrné, že systém byl nastaven v dřívějších dobách ve prospěch velké Británie, která ho může jednostranně upravovat. Podoba tohoto systému je dáno historicky, jelikož v době zabránění oblasti neexistovaly v Hong Kongu správní instituce ani místní elita, která by mohla území spravovat. Za více jak století nadvlády nebyla umožněna ani žádná výraznější emancipace místního obyvatelstva. Události, které v této době v Hong Kongu probíhaly to jen potvrzují. Běžné obyvatelstvo nemůže na chodu oblasti skoro vůbec participovat. Tuto možnost má pouze několik místních elit, o jejichž jmenování rozhoduje guvernér. Jejich pozice v LegCo nebo ExCo je pak poměrně slabá, protože guvernér díky rozsahu svých pravomocí nad orgány výrazně dominuje. Guvernér, coby hlavní představitel kolonie, a nejvyšší úředníci nemusí pocházet z kolonie a jejich jmenování je plně v britské gesci. Dále skutečnost, že až do roku 1974 je úředním jazykem pouze angličtina naznačují, že na území byla nastavena přímá vláda. Nicméně v této době už není v čisté formě. Promítají se do ní různé prvky, které by se daly nazvat jako polopřímé, například místní elity zastoupené v LegCo a ExCo.

Další předpoklady domněnku přímé vlády podporují. Politická vyspělost Hong Kongu je minimální v tom smyslu, že neexistují instituce, které by umožnily místním elitám prosadit se a na kterých by mohla fungovat nepřímá vláda. Velká Británie má teoreticky moc skrze post guvernéra zásadně ovlivňovat složení klíčových orgánů. Na druhou stranu guvernér není povinen uposlechnout všechny britské požadavky, což lze vidět na příkladu guvernéra Trenche v tomto období. I přes dominantní postavení je patrná snaha o spolupráci s místními elitami a zvýšení legitimacy v očích obyvatel. Velká Británie se snaží kolonii spravovat pomocí systému konzultací, kdy důležitá témata konzultuje s místními elitami předtím, než dojde

k jejich zavedení. Elity sice nemají možnost návrh vetovat, ale je k jejich názoru přihlíženo. Cílem je předejít možným nedorozuměním a zajistit lepší přijetí zákona obyvateli, kteří elity respektují (Horlemann, 2003, s. 2-3).

Po ekonomické stránce je na tom Hong Kong ve svém regionu výborně, nicméně ve srovnání s Velkou Británií je jeho HDP na obyvatele téměř dvakrát nižší (2252 USD vs. 4299 USD) (The World Bank, 2019a). Pro Velkou Británii je však důležitý kvůli prestiži a ze strategického hlediska.

Politický systém Hong Kongu byl konstruován Velkou Británií. Tím pádem je předpoklad, že si země systém nastavila pro sebe vyhovujícím způsobem. Obě země jsou také založeny na tržním hospodářství s širokými ekonomickými svobodami, kde se Hong Kong řadí mezi světovou špičku (Gwartney, Lawson a Block, 1996, s. 64). Politický a ekonomický systém jsou tedy nastaveny dle logiky přímé vlády. Kulturní rozdíly mezi Velkou Británií a Hong Kongem jsou neoddiskutovatelné. Přesto je patrný tlak na přizpůsobení se britským zvykům. Příkladem je britské právo, názvy ulic a budov odkazující na Británii, či až do roku 1974 jediný úřední jazyk angličtina. Jedná se o typický prvek přímé vlády, který však ke konci období slábne s rostoucí podporou místní kultury.

V předpokladu síly a rovnováhy panuje zjevná dominance Velké Británie v silových složkách, kdy země ovládá armádu a nepřímou i policii. Dominuje také v byrokracii, kde je systém upraven tak, že preferuje v klíčových pozicích Brity. Na druhou stranu je v oblasti obrovská demografická disproporce, kdy na přibližně 30 tisíc Britů připadají přibližně 4 miliony místních (Ching, 1974, s. 18). Obyvatelé nejsou pasivní a je patrná ochota demonstrovat, nicméně na základě vývoje událostí v této době je zřejmé, že není masová nespokojenost se zavedeným systémem, která by dohnala systém k reformám. Působí zde různé protichůdné síly. Zatímco dominance Velké Británie v silových složkách a byrokracii podporuje přímou vládu. Demografická disproporce a ochota vyjádřit svůj názor zase nepřímou vládu. Z detailního popisu událostí v tomto období je však patrné, že sektory, ve kterých dominuje Velká Británie mají relativně větší sílu, jelikož obyvatelé se proti systému výrazně nestaví. Proto tento předpoklad výrazně neodporuje nastavení přímé vlády.

Je patrné silné institucionální napojení Hong Kongu na Velkou Británii, která zásadním způsobem ovlivňuje důležité oblasti. Z analýzy je patrné, že tento vliv sahá i do oblasti politických svobod, které jsou výrazně limitovány, což dokládá detailnější hodnocení.

Vzhledem k nastavení systému, kdy je guvernér dosazen, část pozic v LegCo a ExCo obdrží vysocí úředníci a část je jmenována guvernérem, nejsou umožněny svobodné volby a skóre je tím pádem **0**.

Právo vyjádřit nespokojenost pokojným protestem je umožněno. I přes zavedení mimořádných opatření nedocházelo k jejich zneužívání a potlačování mírových protestů. Proto je v tomto kritériu uděleno plné skóre **1**.

Politické strany nebyly dle zákona definovány. Existuje však tzv. Societies Ordinance, dle kterého se muselo registrovat jakékoliv sdružení 10 a více osob. Policie měla možnost odmítnout registrovat sdružení, pokud bylo napojeno na zahraniční organizaci. Od 50. let, kvůli nepokojům vyvolanými potyčkami nacionalistů a komunistů, byla navíc výrazně omezena sdružení, která se snažila šířit svůj politický vliv (Young, Petersen a Fu, 2005, s. 306-307). Vláda drží výrazně apolitickou linii a podporuje v tomto směřování i obyvatele, kterým je tato hodnota poměrně blízká (Siu-Kai, Hsin-chi, 2000, s. 708). Ačkoliv mohlo docházet ke vzniku sdružení, byly zde výrazná omezení a sdružení se nemohla politicky angažovat, proto je skóre **0**.

Právo svobodně se vyjádřit nebylo v tomto období nijak omezeno vyjma vyhlášení mimořádných opatření, která krátkodobě povolovala cenzuru. Proto je uděleno skóre **1**.

Svobodná politická soutěž prakticky neexistuje, nelze kandidovat ve volbách do žádného klíčového orgánu. Skóre **0**.

Na základě nastavení systému nemá případná opozice možnost ujmout se vlády. Skóre **0**.

3.1.4 Zhodnocení

Vzájemné vztahy odpovídají přímé vládě. Z toho na základě teorie vyplývá vysoký vliv nadřazené autority, který se na základě rozboru potvrzuje. Institucionální nastavení blížící se přímé vládě podporují také teoretické předpoklady, kde nebyl nalezen výrazný rozpor. Analýza ukazuje poměrně zásadní vliv na politické svobody. Jejich výsledné skóre je v tomto období 2. Úroveň politických svobod tedy odpovídá předpokladům vysloveným v teoretické části, kdy je vzhledem k přímé vládě silnější předpoklad, že dojde k omezení základních politických práv, protože nadřazená autorita potřebuje v tomto vztahu přímé prostředky k ovládnutí systému. Ovlivněny jsou tedy především svobody, které souvisí s aplikací přímé vlády, tedy možnost svobodných voleb, vznik politických stran a svobodná politická soutěž.

3.2 Druhé období: reformy 90. let a vláda guvernéra Pattona 1992-1997

3.2.1 Politický a historický kontext

Ve druhém období se práce zaměřuje na posledních 7 let britské správy, především na vládu guvernéra Pattona a výrazné reformy systému. O reformách se začíná uvažovat už v 80. letech. Tehdy byla otevřena jednání o předání Hong Kongu a řešilo se i budoucí uspořádání. Společná Britsko-čínská deklarace přináší pouze velmi obecné formulace. Velká Británie tak své představy tranzice systému a změn, které by měly proběhnout, formulovala v tzv. Zelené knize. Tu později přepracovala a vydala jako tzv. Bílou knihu (White Paper). V dokumentech byly prezentovány britské představy o vývoji systému. Zmíněna je například demokratizace Legislativní rady, nebo změna pravomocí guvernéra (White Paper, 1984).

První výsledkem reforem jsou volby do Legislativní rady v roce 1985. Tehdy je z 57 členů 24 voleno nepřímo (12 profesními sdruženími a podniky a 12 oblastními radami v tzv. funkčních obvodech (Functional constituency)) (Ngok, 2007, s. 100). Trend pokračuje i nadále a volby v roce 1991 zavedou přímou volbu pro 18 mandátů. Dochází i k posílení pozice LegCo. To si volí vlastního předsedu a už mu nepředsedá guvernér. Dále jeho členové nemohou být v ExCo, čímž se má omezit propojení s výkonnou mocí (Ngok, 2007, s. 102-104).

Snahou je Legislativní radu více přiblížit západním parlamentům. Orgán už neměl působit jako poradní administrativní orgán, který jen potvrzoval guvernérovy návrhy. LegCo mělo být aktivní a hájit zájmy občanů. Proto byla založena doba sněmovních výborů a došlo i k zamítnutí vládního návrhu v LegCo. To se stalo poprvé v historii kolonie (Horlemann, 2003, s. 43).

V červenci 1992 se guvernérem Hong Kongu stává Chris Patten¹². Jeho vládu symbolizuje věta, kterou pronesl na podzim roku 1992 v LegCo, když představoval svůj pětiletý program. Prohlásil: „*My goal is simply this – to safeguard Hong Kong's way of life*“ (Hong Kong Legislative Council, 1992, s. 14). Tato věta vystihuje, o co se jeho politika snažila. Chtěl uvolnit Hong Kongu ruce tak, aby si pod čínskou nadvládou dokázal udržet svůj systém a svobody.

Pattenova éra je považována za jednu z nejkontroverznějších v historii Hong Kongu. Jeho cílem bylo připravit Hong Kong na předání Číně. Předtím však chtěl posílit jeho instituce

¹² Patton se od drtivé většiny svých předchůdců lišil, protože za sebou neměl dlouhou byrokratickou kariéru, ale byl především politik. Působil ve vládě Margaret Thatcherové na postu ministra životního prostředí. Je mu přičítán podíl na úspěchu konzervativců v parlamentních volbách ve Velké Británii v roce 1992, kde však přišel o křeslo. I proto měl být vyslán na prestižní pozici do Hong Kongu.

a sebevědomí obyvatel, aby je Čína nemohla snadno zlomit a ovládnout. Chtěl stihnout velmi mnoho věcí, ale limitoval ho čas a již uzavřené dohody. Navíc musel brát v potaz také Londýn, který mu nechal volné ruce, ale chtěl udržet vztahy s Čínou na dobré úrovni (Buckley, 1997, s. 128-129). Patten se zpočátku snažil zapojit do své snahy i Čínu a domluvit společný postup na reformách. Proto v roce 1993 absolvoval 17 kol jednání s ČLR, avšak neúspěšně. I přes tento neúspěch se rozhodl reformy realizovat. Jeho jednostranné kroky tak vedly k napjatějším vztahům s Čínou. (Horlemann, 2003, s. 41).

Patton sice tvrdil, že reformy jsou v souladu se Základním zákonem, Čína je však označovala za porušení dohod. Patton ale nehodlal ustoupit. Vztahy s Čínou jsou v této době někdy označovány jako „*megaphone diplomacy*“. Země se některé kroky druhé strany dozvíдалy až ze sdělovacích prostředků. Tuto formu si Patten oblíbil a rád prezentoval své reformy nejdříve do novin (Buckley, 1997, s. 130-131).

Na počátku Pattenovy vlády byla důvěra v koloniální vládu nízká. Základní zákon představený v roce 1990 nepotěšil zvláště demokraticky smýšlející obyvatele. Ti vnímali, že se Velká Británie dostatečně nepostavila za jejich zájmy a ustoupila Číně. Patten se snažil tuto důvěru obnovit a pokračoval v posilování významu Legislativní rady, kam začal jako první guvernér docházet na interpelace. Dále postupně realizoval reformní balíček, kdy snížil aktivní volební právo na 18 let. Změnil i složení LegCo pro volby v roce 1995. V těchto volbách se volilo všech 60 členů. Dvacet přímo volbou, deset nepřímo skrze oblastní rady a třicet nepřímo skrze profesní sdružení a podniky (Horlemann, 2003, s. 35-36). Patten navíc rozhodl zvětšit elektorát pro několik profesních mandátů na všechny pracující v odvětví. Výsledkem bylo až na 2,7 milionu voličů na 9 mandátů, čímž se tyto mandáty výrazně přiblížily těm přímo voleným (Horlemann, 2003, s. 38-39).

Guvernérovo počínání znepokojovalo bohaté obchodníky a elitní rodiny. Ty jednak ztráceli svůj původní vliv, ale také nechtěli naštvat Čínu, která reformy nepodporovala. Nelíbila se jim ani změna politiky, kdy byly obchodní zájmy, dobré podnikatelské prostředí a minimální stát upozadřovány na úkor sociální problematiky.

V roce 1995 se konaly zatím nejdemokratičtější volby do Legislativní rady. Prodemokratičtí zástupci celkem získali 25 z 60 křesel. Voleb se zúčastnilo okolo 40 % oprávněných a registrovaných voličů (přes 1 milion lidí). Byl také poprvé zvolen předseda LegCo zevnitř orgánu a bylo zřízeno množství výborů (Horlemann, 2003, s. 56). Čína volby odmítla a označila za neplatné v souladu se Základním zákonem.

Skrze New China News Agency¹³ také avizovala, že po převzetí moci v roce 1997 bude jejich výsledek zneplatněn.

Ačkoliv koloniální vláda systém demokratizovala, stále si ponechávala rozhodující roli v systému. Patten na tuto skutečnost upozornil hned po volbách 1995, kdy varoval, že snaha vytvářet alternativní politiku, či blokování vládních zákonů by mohlo vést k rozpuštění LegCo (Horlemann, 2003, s. 54-55).

Za Pattona se také konají první všeobecné volby do Městské rady¹⁴ (Urban Council). Nutné je podotknout, že Městská rada měla poměrně malé pravomoci a rozhodovala pouze o věcech jako byla kultura, či zdraví (Ngok, 2007, s. 147). Demokratizovaly se také oblastní rady (District councils), kam už se částečně volilo už od doby jejich vzniku v roce 1982. V roce 1994 bylo ve volbách voleno 346 z 373 členů rad. Tyto rady volily v této době 10 členů LegCo. Dále bylo jejich funkcí například zprostředkování veřejných služeb a zařízení v oblasti, zlepšování prostředí pro občany a pořádání komunitních akcí.

Patten se nezaměřoval pouze na reformy politického systému, proto by neměla by být opomenuta ani jeho sociální reforma, která zavedla větší podpora pro chudé a znevýhodněné obyvatele (Buckley, 1997, s. 144-145).

Velmi hladce proběhla tranzice například v hospodářství, kde roku 1996 převzala Bank of China předsednictví v Hongkongském sdružení bank a začala velmi úzce spolupracovat s místní měnovou autoritou. Hladký průběh tohoto procesu byly uklidněním pro obchodní sféru, která mohla předpokládat nerušené pokračování investičních toků oběma směry (Buckley, 1997, s. 143).

30. června 1997 byl Hong Kong předán Číně. Panovaly značné obavy z čínské reakce, nicméně Čína zrušila pouze část reformy a předání proběhlo bez výraznějších komplikací.

3.2.2 Analýza vládnutí a politických svobod

V tomto období dochází k řadě změn, které se promítly také do Královských instrukcí a Patentových dopisů. Patenty v článku 6 nově zmiňují volby do Legislativní rady a rozložení

¹³ New China News Agency (Xinhua) je organizace, která začal v Hong Kongu působit na přelomu osmdesátých a devadesátých let. Primárně působila jako pro-pekingské médium, kromě toho prováděla i zpravodajskou činnost a snažila se navazovat vztahy s obchodními elitami i pro-čínsky laděnými iniciativami, na které by se Čína mohla po převzetí spolehnout. Po převedení svrchovanosti pod Čínu byla zrušena (Joseph, 2014, 457).

¹⁴ Rada vzniká už v roce 1936 z výboru zabývajícího se veřejným zdravím. Od roku 1952 se do ní mohlo volit (tehdy však pouze 2 z 13 členů a volební právo bylo omezeno majetkem a vzděláním. Od 60. let se Rada rozrostla a je voleno 15 z 30 členů, postupně se uvolňují i volební omezení. V roce 1999 je Městská rada zrušena.

volených mandátů na 10+20+30, které je uplatněno ve volbách v roce 1995. Je také stanoveno, že od roku 1991 nesmí být přijat žádný zákon, který by odporoval Mezinárodnímu paktu o občanských a politických právech (International Covenant on Civil and Political Rights) z roku 1966 (Instrument A701, 1997, čl. 7). V Královských instrukcích je určeno, že LegCo už nemůže předsedat guvernér a předseda je volen ze členů v orgánu. Rovněž je zmíněno, že guvernér může docházet na zasedání LegCo a předkládat politiky, ale zároveň mu mohou být kladeny dotazy (Instrument A702, 1997, čl. 13, 21A, 21B).

Tyto změny napovídají, že systém se více otevírá a demokratizuje. Dle Fonga (2012, s. 860) vzniká v této době v Hong Kongu určitý hybridní režim. Tento systém umožňuje širší reprezentaci obyvatel, ale ponechává některé nedemokratické prvky. Systém je v tomto období obohacen o výrazné prvky nepřímé vlády, které by v budoucnu mohly zajistit autonomní fungování Hong Kongu. Tento proces se však do roku 1997 nepovede plně dokončit, jelikož v systému stále výrazně dominuje výkonná moc a velká část vazeb z původního systému, které ponechávají guvernérovi potažmo Velké Británii možnost kontroly kolonie. Celý reformní proces je v tomto období veden shora a iniciován britskými zájmy a politikou. Společnost neprojevila výraznou podporu reformám. Volební účast v 1. přímých volbách do LegCo roku 1991 byla 39 % a roku 1995 36 % (Legislative Council Election turnout rate, 2019). Vliv na volební účast mohla mít celá řada faktorů, například malá šance na reálnou změnu.

Jak předznamenává citát guvernéra Pattena, v této době sílí snaha zavést do systému nepřímé prvky, aby se politický systém Hong Kongu stal více rezistentní vůči případným tlakům ze strany Číny. Tyto snahy reprezentuje pokus o vytvoření nezávislého zákonodárského sboru. Dále zapojení obyvatel do tvorby politiky a omezení pravomocí guvernéra. Systém se výrazně přibližuje nepřímé vládě, ale stále si zachovává přímé vazby, které reprezentuje například guvernér.

Podíváme-li se na předpoklad politické vyspělosti, tak v tomto období lze zaznamenat formování politických stran a lepší propustnost na výraznější pozice v systému. Místní obyvatelé se mohou více emancipovat a utvářet své vlastní politické elity, které je budou zastupovat. Tato situace však trvá pouze krátce. Zatím není patrná ani výrazná podpora obyvatelstva. Dle logiky teorie by tyto kroky měly postupně vést k nepřímé vládě. Zatím se však etablojí a nemají vliv na prvky přímé vlády.

Z ekonomického hlediska si Hong Kong výrazně polepšil a dosahuje v roce 1996 HDP 24 818 USD na obyvatele, čímž se stává dle tohoto ukazatele jednou z nejvyspělejších ekonomik světa, dokonce překonává Velkou Británii, která má ve stejném roce HDP

24 332 USD na obyvatele (The World Bank, 2019a). Je patrné, že argument na podporu přímé vlády v tomto předpokladu výrazně oslabil.

Podobnosti a rozdíly se od předchozího období výrazně nemění. Politický systém je stále pod kontrolou Velké Británie, která ho vytvořila a formuje. Systém tržního hospodářství je zachován, stejně jako široké ekonomické svobody, kde se obě země drží v top deseti zemích dle indexu ekonomické svobody (Gwartney, Lawson a Block, 1996, s. 64). Tlak ze strany britského práva trvá, nicméně patrný je vzestup vlastní identity. Část obyvatel se identifikuje jako tzv. Hongkongers. V létě roku 1997 tuto identitu udává dle průzkumu 34,9 % obyvatel (Opinion poll table, 2019). Tento vývoj bude zajímavý především do budoucna. Jelikož je tento trend zkoumán převážně v samém závěru britské nadvlády, a to především v kontextu předání Číně, nelze určit nakolik zvyšuje nebo snižuje vzájemnou blízkost s Velkou Británií. Lze tvrdit, že politický a ekonomický systém jsou stále nastaveny dle logiky přímé vlády. Zatímco kulturní a identitární rozdíly by měly tendenci podporovat nepřímý vztah.

V předpokladu síly stále dominuje Velká Británie v silových složkách. V byrokracii dochází ke změně, kdy se do důležitých pozic dostávají částečně i místní kvůli předání ČLR. Osoba guvernéra má však stále dominantní postavení. Demografická disproporce zůstává přibližně stejná. Britové tvoří výraznou menšinu. Ochota demonstrovat není v tomto období zaznamenána, naopak dochází k větší participaci skrze politické strany. Předpoklad v tomto období dochází k podobným závěrům jako v předchozím. Ačkoliv jsou zde síly působící pro přímou i nepřímou vládu, vzhledem k nevyužití demografické disproporce či možnosti demonstrovat, dominuje v systému Velká Británie. Tato úvaha vede k podpoře přímého pravidla.

Na základě teoretické analýzy je zřejmé, že Hong Kong je stále převážně formován Velkou Británií, ačkoliv v řadě oblastí došlo k uvolnění a byly učiněny kroky k nepřímému způsobu vlády. Velká Británie má stále kontrolu nad klíčovými prvky hongkongského systému a může ho výrazně ovládat. V její pravomoci stále zůstávají oblasti, které ovlivňují základní politické svobody.

Politické svobody v tomto období doznaly výrazných změn. Na základě předchozí analýzy je patrné, že dominantní roli sehrála Velká Británie, která reformy iniciovala.

Reformy systému umožnily konání svobodných voleb, což je potvrzeno i v základních zákonech. Tyto volby jsou však zatím pouze částečné. Obyvatelé mohou přímo volit 20 z 60 členů a u dalších 10 se sice jedná o nepřímou volbu, ale tu provádí z více jak 90 % demokraticky

zvolení členové oblastních rad. Výkonná složka moci je stále nikým nevolena. Předpoklad je tedy splněn pouze částečně, proto je skóre **0,5**.

Právo pokojného protestu je povoleno článkem 17 Hong Kong Bill of Rights Ordinance (Cap. 383, 2017), skóre **1**.

Přístup k politickým stranám a sdružením se mění v roce 1991 přijetím Mezinárodního paktu o občanských a politických právech (International Covenant on Civil and Political Rights), kterým se Hong Kong zavázal zrušit zákony, které byly s paktem v rozporu. Proto dochází ke značnému rozvolnění a zrušení zákazu sdružení s vazbami do zahraničí (Young, Petersen a Fu, 2005, s. 307-308). Nicméně i tak není právo založit politickou stranu nijak formálně ukotveno. Tento přístup vychází z tradice Velké Británie a byl zaveden například v Austrálii. Politické strany považoval běžný zákon za dobrovolné, neziskové společnosti, které nemusejí mít vlastní právní subjektivitu (jako například obchodní společnosti), tu nesou jejich členové (Cullen, 2005, s. 2). Reformy systému však prostředí pro zakládání politických stran velmi výrazně zlepšily. Politických organizací vzniká celá řada a nejsou jim kladeny překážky pro fungování. Skóre **1**.

Svoboda projevu je plně zajištěna dle článku 16 Hong Kong Bill of Rights Ordinance (Cap. 383, 2017), skóre **1**.

Svobodná politická soutěž a možnost kandidovat bez omezení na vymezené pozice byla do systému zavedena a kandidátům nebyly kladeny překážky v kandidatuře. Systém ani neusiloval o zvýhodňování určitých politických subjektů, skóre **1**.

Svobodná politická soutěž je omezena v možnostech opozice. Teoreticky by opozice mohla vyhrát volby, ovládnout LegCo a postavit se proti vládě guvernéra, nicméně vzhledem k dominantní pozici guvernéra by neměla možnost sestavit vládu. Guvernér by navíc stále disponoval možností orgán rozpustit. Tuto nerovnou situaci zdůraznil i sám Patten hned po volbách 1995, kdy varoval LegCo před vytvářením opozice vůči své vládě. Toto kritérium je tedy splněno jen částečně, skóre **0,5**.

3.2.3 Zhodnocení

Hong Kong přijal v tomto období řadu nepřímých prvků. Je patrné, že vliv nadřazené autority zůstává vysoký. Jsou jisté náznaky, že by mohl v důsledku zavedených reforem oslabit, nicméně zatím se to neprojevílo. Dokladem může být fakt, že všechny reformy byly iniciovány shora. Zavedení nepřímých prvků se promítlo i do oblasti politických svobod, kde Hong Kong dosahuje dle zvolených kritérií skóre 5. Politické svobody jsou na poměrně dobré úrovni.

změny. Tomu napomáhá například zavedení svobodných voleb do Legislativní rady, i když pouze částečných. Je také přijat mezinárodní pakt, díky kterému je lépe ošetřeno působení politických stran. Systém se tak pomalu posouvá k nepřímé vládě. Je patrné, že v souladu s teorií roste úroveň politických svobod. Zásadní rozhodnutí nad oblastí však stále činí Velká Británie, která si až do předání ponechala rozhodující pravomoci a kontrolu nad systémem.

3.3 Třetí období: Hong Kong pod správou Číny 1997-2005

3.3.1 Politický a historický kontext

Třetí období se zabývá prvními lety čínské správy. Čína přebrala suverenitu nad Hong Kongem 1. července 1997, avšak intenzivní přípravy na předání probíhaly již od poloviny 80. let, kdy Čína hledala spojence, o kterého by se mohla po předání v Hong Kongu opřít. Tuto oporu nakonec získala v podnikatelské a obchodní sféře.¹⁵

Před předáním už byl také vypracován Základní zákon, který se měl stát novou ústavou Hong Kongu. Čína dále ustavila několik komisí, které měly zajistit hladké předání a o jejichž složení si většinou sama rozhodovala. Například v tzv. Přípravné komisi (Preparatory Committee for the Hong Kong Special Administrative Region), která měla na starosti hlavní otázky ohledně předání, bylo sice ze 150 členů 94 z Hong Kongu, avšak pouze 14 stávajících členů LegCo. Z těchto 14 byli pouze 2 z přímých voleb. Žádný však nepocházel z Demokratické strany, která ve volbách vyhrála. Dále zde bylo například 30 hongkongských dolarových miliardářů a další zástupci vybraní tak, aby komise působila dojmem, že tvoří průřez hongkongskou společností (Horlemann, 2003, s. 61).

Přípravná komise vybrala i tzv. Výběrovou komisi (Selection Committee), která měla za úkol zvolit správce Hong Kongu a prozatímní LegCo. To stávající mělo být po převzetí rozpuštěno. Výběrová kritéria tak byla nastavena ve prospěch pro-čínsky orientovaných kandidátů. K vyloučení z výběru do komise stačila například kritika ČLR nebo Čínské komunistické strany (Horlemann, 2003, s. 63).

Když Čína Hong Kong přebírala, neuběhlo ani 10 let od potlačení proreformních protestů v ČLR. V souvislosti s tím měla Čína silnou obavu, aby se prodemokratické myšlenky nešířily z Hong Kongu na pevninu. Hlavním čínským zájmem proto bylo neumožnit úplnou demokratizaci a mít politický systém pod kontrolou. Základní zákon, který vyšel po roce 1989 tento zájem reflektoval (Horlemann, 2003, s. 14).

Záhy po předání byla Legislativní rada zvolena v roce 1995 rozpuštěna. Správce Hong Kongu Tung Chee-hwa se k tomuto kroku rozhodl, kvůli údajnému rozporu se Základním

¹⁵ Čína hledala spojence od podpisu společné deklarace v roce 1984. Komunistická strana měla v kolonii jen velmi slabé postavení a po roce 1989 už na ní Čína nemohla spoléhat vůbec. Jako ideální spojenec se postupně ukázala vrstva bohatých podnikatelů a obchodníků. Ti většinou měli investice v Číně a stáli o co nejlepší vztahy, navíc nebyli nakloněni myšlence demokratizace, protože ztráceli svůj vliv na dění v Hong Kongu (Ngok, 2007, s. 37-38). Velkou motivací ke spolupráci s touto skupinou však měla i Čína. V letech 1979-1995 šlo skrze Hong Kong například okolo 2/3 přímých zahraničních investic do Číny. Čína tedy potřebovala udržet důvěru podnikatelů v zachování systému a zabránit jejich masovému odchodu, který mohl Čínu hospodářsky poškodit (Goodstad, 2000, s. 727-728).

zákonem, který už dříve avizovala Čína. Problém byl spatřován například v široké definici některých funkčních obvodů (9 míst mohlo volit až 2,7 milionu voličů). Díky tomu se tyto obvody přibližovaly přímé volbě (Ngok, 2007, s. 145). Prozatímní Legislativní rada byla zvolena Výběrovou komisí, která zcela ignorovala výsledky voleb z roku 1995. Nenominovala například nikoho z Demokratické strany, která měla původně 19 křesel (Horlemann, 2003, s. 63-64).

Přesto předání proběhlo poměrně hladce bez vážného narušení chodu oblasti. Osvědčila se i obchodní elita, která byla protlačována na důležité posty. Na druhou stranu se ukázala změna postoje části obyvatel. Ti už elity nerespektovaly tak jako v 60. letech a toužili po vlastním zastoupení. Tento problém přispěl k postupnému odcizení vlády obyvatelům.

Nová vláda začala brzy rušit některé britské reformy zavedené v Legislativní radě, postupovala přitom dle Základního zákona. Například článek článku 74 (Basic Law, 2017) výrazně omezuje možnost navrhnout zákony. Členové LegCo tak například nemohli předkládat zákony zahrnující veřejné výdaje. Dále bylo nutné, aby správce schválil všechny zákony, které by chtěl člen předložit a dotýkaly by se vládní politiky. Cílem bylo omezit prostředky k vytvoření aktivní opozice, což se povedlo. Tyto úpravy vedly k výraznému omezení činnosti členů orgánu. Mezi lety 1998-2004 bylo přijato pouze 12 jejich zákonů, zatímco celkový počet schválených zákonů byl 456. Změnila se i pravidla pro přijímání pozměňovacích návrhů, rovněž s cílem znesnadnit změny ve správcem předkládaných návrzích (Ngok, 2007 s. 117-119).

Upraven byl i volební systém. Pozměnil se systém volby oblastních rad do LegCo, kde se dosud hlasovalo systémem jednoho přenosného hlasu. Nově byl zaveden systém jednoho blokového hlasu. V tomto systému volič vybral 10 preferovaných kandidátů, ale nemohl je řadit dle preferencí. Deset kandidátů s nejvyšším počtem hlasů pak bylo zvoleno (Ngok, 2007, s. 120). Dále dochází ke změně Hareovy kvóty pro přímé volby, která je nastavena tak, aby umožnila uspět malým stranám. Nastavení mělo motivovat více stran, aby vstoupily do voleb. To by přispělo k oslabení a tříštění velkých stran, jako byla například Demokratická strana, která dominovala v přímých volbách. (Ngok, 2007, s. 146). Díky těmto změnám se povedlo zajistit vládě pohodlnou většinu a oslabit silné opoziční strany, což se projeví v dalších volbách do Legislativní rady.

Změnám se musely přizpůsobit zvláště demokratické strany, pro které byla omezení v LegCo problematická. Když se po volbách 1998 opět vrátily do orgánu, působily jako kontrola vlády, sledovaly její kroky a informovaly o nich veřejnost. Hook (1997, s. 566) vidí

ve změnách v LegCo problém v pokračování demokratizačního trendu, protože změny způsobily, že přímo volení zastupitelé se nemohou výrazněji prosadit. LegCo se navíc opět vrátila do pozice jakéhosi poradního výboru správce s omezenými pravomocemi.

Ve volbách v roce 1998 získaly demokratické strany celkem 20 mandátů z 60, v přímé volbě 15 z 20. Celkově demokratické strany získaly 66 % hlasů. V roce 2000 se konaly další volby do LegCo, přímo se volilo 24 členů, 6 volily oblastní rady a 30 ve funkčních obvodech profesní uskupení a podniky. Prodémokratické strany získaly 60,5 % a 21 mandátů (Cheng, 2007, s. 21-22).

Číně se sice povedlo pojistit moc pro své stoupence, nicméně nevyřešila problém s legitimitou. Prodémokratické strany dosahovaly ve volbách až 60 % hlasů, přesto neměly podíl na vládě (Ngok, 2007, s. 132).

V roce 2002 byl přijat zákon, který zaváděl omezený mandát úředníků, zvyšoval jejich odpovědnost a umožňoval je nahradit i politicky aktivními osobami (Ngok, 2007, s. 66). Tento krok měl omezit kritiku mířenou na správce. Zlomový však byl rok 2003. Tehdy měly navrhované změny zákona o společnostech umožnit hongkongskému ministru bezpečnosti zakázat v Hong Kongu působení takové organizaci, která byla zakázána v ČLR z důvodu, že by představovala hrozbu pro národní bezpečnost (Young, Petersen a Fu, 2005, s. 303). Dále chtěl zákon na základě článku 23 Základního zákona (Basic Law, 2017) nově definovat trestné činy jako vlastizrady, pobídky k odtržení, podvracení vlády, útok proti ústřední lidové vládě atd. Zároveň měl zakázat provádění politických aktivit v regionu zahraničním politickým organizacím. Místním politickým organizacím by pak zakazoval navazování vztahů se zahraničními politickými organizacemi nebo orgány cizí státní moci.

V návrhu tohoto zákona byla spatřována snaha podkopat některé základní svobody, což vyvolalo masové protesty (Cheng, 2007, s. 19). Dle průzkumů návrh podporovalo pouze 20 % populace. Většina v něm viděla cestu k omezení svobod (Ngok, 2007, s. 212). Při protestech se 1. července spojilo několik uskupení a uspořádaly demonstraci s účastí půl milionu lidí. Pod vlivem těchto protestů byl nakonec návrh stažen (Ngok, 2008, s. 167).

V roce 2004 se konaly další volby do Legislativní rady. Došlo opět ke změně rozložení mandátů, kdy je 30 členů voleno přímo a 30 skrze funkční obvody. Ve volbách posílili prodemokraté, kteří dohromady získali 25 mandátů z 60. Volební účast byla zatím nejvyšší, přesáhla dosáhne 55 %. Pro prodémokratické strany hlasovalo 62,5 %. Příčina těchto výsledků je připisována především událostem z roku 2003 (Cheng, 2007, s. 21-22).

V tomto roce také došlo k vyjádření NPCSC ohledně přímé volby správce Hong Kongu, kterou požadovali demokratičtí zastupitelé. NPCSC zde interpretovala Základní zákon v tom smyslu, že přímá všeobecná volba správce nebude zatím umožněna (ačkoliv v Základním zákoně je uvedena jako cíl, i když bez časové specifikace) (Kwok, 2006, s. 411-412).

V závěru vybraného období v roce 2005 předčasně rezignoval správce Tung. Svůj krok odůvodnil ztrátou důvěry Pekingu, kde v této době dochází ke změnám ve vedení ČKS. Vedení ČLR bylo vývojem od roku 2003 poměrně znepokojeno, proto se rozhodlo pro více intervencionistickou politiku. Projevuje se snaha prohloubit socioekonomickou integraci a více zapojit místní elity v čínských orgánech sjednocené fronty. Skrze elity se pak Čína snaží posilovat svůj vliv na dění v oblasti (Ping, Kin-ming, 2014, s. 1097).

Důležité je také zmínit, že Čína po celou dobu Hong Kong hospodářsky podporuje. Asijská finanční krize v roce 1997 Hong Kong silně zasáhla a způsobila výraznou ekonomickou recesi. ČLR přišla s dohodou o volném obchodu (Closer Economic Partnership Arrangement) a otevření oblasti pro čínské turisty. Čína si od prosperujícího Hong Kongu slibovala větší spokojenost jeho obyvatel. Ta ale přišla jen v omezené míře, protože obyvatelé se identifikovali novými hodnotami, kam patří například svoboda (Ping, Kin-ming, 2014, s. 1098-1100).

3.3.2 Základní zákon

Poté co převzala Čína suverenitu nad Hong Kongem, vstupuje v platnost Základní zákon (Basic law, zkráceně BL), který se stal základním právním dokumentem. Tento zákon je považován za určitou dobu ústavy Hong Kongu. Základní zákon vychází ze společné britsko-čínské deklarace, proto se snaží zachovat původní Brity vytvořený systém a navazuje na jeho principy. Naproti tomu budí u některých lidí kontroverze. Odpůrcům vadí především to, že má v ČLR povahu klasického zákona, který lze jednoduše pozměnit nebo dokonce stáhnout, aniž by s tím mohl Hong Kong cokoliv dělat (Horlemann, 2003, s. 68).

Samotný Základní zákon má 160 článků a člení se do 9 kapitol. První kapitola určuje postavení Hong Kongu jako nedělitelného území ČLR s vysokou autonomií a nezávislým soudnictvím. Dále je zde ukotveno právo na zachování systému po dobu 50 let a nadřazenost BL na obyčejnými zákony Hong Kongu, se kterými nesmí být v rozporu (Basic Law, 2017, Chapter I).

Druhá kapitola řeší vztah s Čínou. Například určuje, že správce a hlavní úředníky potvrzuje do funkce ústřední lidová vláda. Všechny přijaté zákony musí být ohlášeny NPC,

kteří je může vrátit k přepracování, pokud je shledá v rozporu se Základním zákonem. Článek 18 povoluje Stálému výboru Národního lidového kongresu vyhlásit v Hong Kongu výjimečný stav, pokud místní vláda nezvládá situaci ohrožující národní jednotu. V takovém případě jsou pak na Hong Kong aplikovány čínské krizové zákony. Článek 22 pak přesně určuje, který z Čínských orgánů může do záležitostí Hong Kongu promlouvat. Značné rozpory vyvolal článek 23, který se pokusila hongkongská vláda implementovat do hongkongského práva v roce 2003. To však vyvolalo protesty, proto byl proces zastaven. Článek po Hong Kongu vyžaduje postihovat činy jako je zrada, nabádání k odtržení, či navazování vztahů s cizími politickými stranami atd. (Basic Law, 2017, Chapter II).

Třetí kapitola se zabývá základními právy. Základní zákon je sepsán tak, že naznačuje poměrně dobrou úroveň lidských práv. Kritici však poukazují na to, že tento dokument garantuje ČLR, která se k mezinárodním deklarácím o lidských právech staví rezervovaně. Například Mezinárodní pakt o občanských a politických právech z roku 1966, sice 1998 podepsala, nicméně stále neratifikovala (OHCHR, 2014). Článek 39 proto Hong Kongu umožňuje, aby tam tento pakt zůstal v platnosti i přesto, že v Číně neplatí. Článek 26 v této kapitole říká, že obyvatelé, kteří v Hong Kongu žijí trvale, mají právo volit a být voleni v souladu se zákonem. Dále by měla být zaručena svoboda projevu, svoboda tisku, svoboda shromažďování, průvodu, demonstrace a právo a svoboda utvářet odbory, sdružovat se v nich a stávkovat. Základní zákon také považuje svobodu obyvatel Hong Kongu za nedotknutelnou, je také nepřijatelné nezákonně zadržovat obyvatele (Basic Law, 2017, Chapter III).

Ve čtvrté kapitole je popsána politická struktura HKSAR. Určuje, že správce je odpovědný Čínské ústřední vládě a HKSAR. V článku 45 se nachází i velmi volná formulace volby správce. Základní zákon říká, že „...způsob výběru správce je stanoven s ohledem na skutečnou situaci ve zvláštní administrativní oblasti Hongkong a v souladu se zásadou postupného a řádného pokroku. Konečným cílem je výběr správce ve všeobecných volbách na základě nominace od široce reprezentativní nominační komise v souladu s demokratickými postupy“ (Basic Law, 2017, Chapter IV). Formulace je velmi volná. Postup je dále rozebrán v první příloze, která určuje, že správce je volen reprezentativní volební komisí na základě nominace ústřední lidové vlády. Dále jsou jmenována odvětví, ze kterých komise vzniká. Vymezení odvětví si může Hong Kong upravit. Základní zákon také určuje, že po roce 2007 může dojít ke změně systému volby, je však nutný souhlas 2/3 LegCo, správce a NPCSC (Basic Law, 2017, Annex I).

Dále čtvrtá kapitola rozebírá pravomoci správce (např. nominuje osoby na posty nejvyšších úředníků, schvaluje zákony, určuje vládní politiku. Správce má veto, které lze přehlasovat 2/3 většinou v LegCo. Pokud se tak stane, musí správce zákon přijmout, nebo rozpustit LegCo. Pokud nově zvolené LegCo opět sporný zákon přijme 2/3 většinou, musí rezignovat správce. Výkonná rada (ExCo) pomáhá správci s tvorbou politik. Správce ji jmenuje dle svého uvážení z nejvyšších úředníků, členů LegCo a dalších veřejných činitelů. O ExCo se mluví jako o vládě Hong Kongu. Jejím předsedou je správce (Basic Law, 2017, Chapter IV).

V článku 68 je popsána volba do LegCo, formulace se téměř totožná s článkem 45. I zde je uvedeno, že konečným cílem jsou všeobecné volby všech členů LegCo. Další detaily jsou ve druhé příloze. Ta určuje, že po prvních volbách, kde o metodě rozhodne NPCSC, bude ve druhém období LegCo složeno ze 30 mandátů pro funkční obvody, 6 pro volbu oblastních rad a 24 pro přímou volbu. Ve třetím období to pak bude 30 mandátů pro funkční obvody a 30 pro přímou volbu. Po roce 2007 může nastat změna, kterou však musí schválit 2/3 LegCo a správce. Role ústřední lidové vlády by zde měla být pouze dohledová (Basic Law, 2017, Annex II).

Předseda LegCo je volen ze zvolených členů orgánu. Pravomoci LegCo jsou přijímání a odmítání zákonů, schvalování a odvolávání soudců a přijímání návrhů správce. Je možné zahájit i proceduru, která by vedla k odvolání správce. Zákony mohou navrhnout jednotlivci, nebo skupiny, ale nemohou se týkat veřejných výdajů, politické struktury nebo fungování vlády. Pro předložení zákona týkajícího se vládních politik je vyžadován písemný souhlas správce. Zákonodárná iniciativa je tedy značně omezena. Zákon platí až po vyhlášení správcem. Je také zakázáno současné působení v LegCo i ExCo (Basic Law, 2017, Chapter IV).

Pátá sekce se věnuje ekonomice a hospodářství a dbá na dodržení vysoké autonomie v těchto oblastech (nezávislý rozpočet, vlastní měna, možnost samostatně jednat o obchodních dohodách).

Na závěr je určeno, že výkladem Základního zákona se zabývá NPCSC a soudy v Hong Kongu. NPCSC interpretuje především ty části, které se týkají vztahů s ústřední vládou. Základní zákon může NPC upravovat. Návrh na úpravu může vzejít i z Hong Kongu. Schválit ho pak musí 2/3 LegCo, správce a nakonec i NPC. Úprava navíc nesmí být v rozporu se zavedenými politikami ČLR vůči Hong Kongu (Basic Law, 2017, Chapter VIII).

3.3.3 Analýza vládnutí a politických svobod

Klíčovou změnu pro toto období představuje přijetí Základního zákona. Jedná se o poměrně moderní dokument, který se snaží částečně reflektovat změny konce 20. století. Současně také respektuje poměry, které byly v Hong Kongu nastaveny v době jeho tvorby počátkem 90. let. Na řadě míst je však vágně formulován, čímž ČLR dostává prostor k manévrování. Zákon na jednu stranu přiznává Hong Kongu řadu svobod, na druhou zavádí kontrolní mechanismy, které zajišťují, že se systém nevymkne čínské kontrole. Důležité kroky musí být potvrzeny buď ústřední vládou, nebo NPCSC. Roli také hraje interpretace různých pasáží. Interpretovat zákon sice mohou hongkongské soudy, ale hlavní slovo v otázkách vzájemných vztahů má NPCSC. Například Ash (2003, s. 161-162) tak vidí dokument především jako způsob kontroly Hong Kongu než zajištění jeho autonomie. Kritizuje také NPCSC. Ta má téměř neomezené možnosti ohledně tlumočení základního zákona, avšak většinově v ní zasedají lidé bez právního vzdělání. Problémem je i to, že rozhodnutí NPCSC mohou podřývat autoritu a nezávislost hongkongských soudů.

V porovnání s Pattenovou érou může být Základní zákon považován za určitý krok zpět, protože demokratizační trend je téměř zastaven a někde dochází k částečnému návratu na začátek 90. let. Je potřeba brát v potaz, že Základní zákon vzniká na přelomu 80. a 90. let a vychází především z nastavení systému v této době. Čína si ponechává řadu pojistek z britských dob, aby mohla systém kontrolovat.

Na druhou stranu je systém upraven tak, že zásahy přímé povahy jsou omezeny. Hlavním argumentem pro nepřímou vládu, je akceptování britského způsobu správy území včetně zákonů, jazyka a vztahů. Přes drobné změny není v tomto období patrná výrazná snaha změnit systém. Naopak posílily některé nepřímé prvky. Hlavní výkonný představitel nyní vychází přímo z Hong Kongu. Obyvatelé Hong Kongu ho i volí, i když volební komise je nereprezentativní a je nutné potvrzení Pekingem.

Politická vyspělost Hong Kongu stoupla díky politickému rozvoji. Ten sice zatím trval krátce, nicméně se povedlo etablovat řadě politických stran. Obyvatelé systém přijali a je patrné, že jsou ochotni se za něj postavit. Tuto situaci dokládají protesty z roku 2003 proti možnému omezení občanských a politických svobod a následná zvýšená volební účast ve volbách do LegCo v roce 2004, která dosáhla 55 % (Legislative Council Election turnout rate, 2019). Tento předpoklad tedy poměrně jednoznačně podporuje nepřímou vládu.

V ekonomické oblasti jsou vidět velké rozdíly. HDP v Hong Kongu dosahovalo v roce 2005 26 649 USD na obyvatele, zatímco v Číně 1753 USD na obyvatele (The World Bank,

2019b), i když v rámci Číny panovaly značné rozdíly. Přes to všechno tvoří Hong Kong po připojení k Číně v roce 1997 skoro 19 % jejího HDP. Proudí skrze něj 15 % jejího celkového obchodu a od začátku 80. let do předání šlo skrze oblast okolo 60 % přímých zahraničních investic (Scobell, Gong, 2016, s. 4-5). Tato data jen potvrzují, jak je Hong Kong pro Čínu důležitý. Předpoklad může pomoci vysvětlit i čínský zájem udělit území autonomii a udržet v něm vhodné podmínky pro obchodníky a investory. Dle teorie tak předpoklad mluví ve prospěch nepřímé vlády, která by měla být výhodná pro obě strany.

Ve vzájemných vztazích panuje řada rozdílů. Nejpatrněji je to pozorovatelné na politických systémech. V ČLR je nastaven autoritářský systém vlády jedné strany, zatímco v Hong Kongu je částečně demokratizovaný pluralitní systém. Obě země sice praktikují tržní hospodářství, nicméně v ekonomických svobodách panují poměrně značné rozdíly (Gawartney et al., 2007, s. 14). Jazykově jsou si Hong Kong s Čínou blízké, především pak s čínskou provincií Kuang-tung, kde se používá stejně jako v Hong Kongu Kantonština. Nicméně přes 140 let britské nadvlády ovlivnilo kulturu a zapříčinilo vznik vlastní identity. Jak se obyvatelé Hong Kongu identifikují je pravidelně zjišťováno a číslo kolísá. Hongkongskou identitu deklarovalo v první polovině roku 2005 24 % lidí, nejvyšší toto číslo bylo v roce 1999, kdy dosáhlo 39 % (Opinion poll table, 2019). Na identitu má vliv i politika Číny, která zvláště ke konci období posilovala snahy o propagaci čínské identity tlakem na změny ve školství či vystoupením slavných čínských osobností v Hong Kongu (Ping, Kin-ming, 2014, s. 1090-1091). V tomto předpokladu jsou více patrné vzájemné rozdíly, které by napomáhaly aplikaci nepřímé vlády.

V předpokladu síly se situace od britských dob změnila. Čína má sice na území Hong Kongu rozmístěnou armádu, avšak ta nesmí zasahovat do dění v kolonii, pokud o to není správcem požádána (Basic Law, 2017, čl. 14). V byrokracii potvrzuje jmenování na nevyšší posty ČLR, stejně jako potvrzuje kandidáta na správce, který má vůči ní odpovědnost. Do úřadů už však nejsou dosazováni lidé z nadřazené země, jako byli za britské nadvlády. Z hlediska demografie dominují na obou územích Číňané, i když se část populace Hong Kongu identifikuje jinak. Ukazuje se také značná ochota demonstrovat za svá práva a svobody, která má potenciál změny, jak se to ukázalo v roce 2003. Předpoklad v této podobě odpovídá formě nepřímé vlády.

Ačkoliv Hong Kong získal potvrzení autonomie a nastavení systému vztahů odpovídá spíše nepřímé vládě, do hlavních rozhodovacích procesů a politiky může stále velmi výrazně promlouvat Čína. Tento vliv je patrný ve výběru správce, či proměně politického systému. Hong Kong formálně získal možnost ovlivnit své postavení, například změnou

Základního zákona, nebo změnou systému volby správce/LegCo. Poslední slovo má však vždy Čína, která ůže rozhodnutí zvrátit. Na druhou stranu byla oblasti ponechána možnost zachovat původní dohody, zákony a styl života. V praxi se také ukázalo, že Hong Kong dokáže vyvinout tlak, aby rozhodnutí nadřazené autority zvrátil (stažení návrhu interpretace článku 23 BL). Vliv nadřazené autority je tedy stále výrazný, ale už se nezdá být tak neomezený. Politické svobody jsou zahrnuty ve sféře vlivu Číny prostřednictvím Základního zákona. Ačkoliv do nich tak Čína může promlouvat, předpoklady ukazují, že by spíše neměla, jelikož by to pro ni mohlo být nákladné. Nadměrné zásahy do svobod by například mohly ohrozit důvěru investorů a oslabit hospodářství Hong Kongu, které pro Čínu hraje stále poměrně důležitou roli. Analýza svobod předpoklady potvrzuje a nezaznamenává velké změny oproti minulému období.

Svobodné volby zákonodárců se mohou konat i nadále. V LegCo došlo k nárůstu přímo volených mandátů na 30 z 60. Nicméně přímá volba správce nebyla zatím umožněna. Z tohoto důvodu je uděleno skóre **0,5**.

Právo pokojného protestu vyplývá ze Základního zákona. Protest je oprávněný, pokud je svolán za konkrétním účelem na předem určenou dobu (Hong Kong Legislative Council, 2006). Skóre **1**.

Právo založit politickou stranu není stále definováno. Avšak změny zavedené v 90. letech nebyly uznány, protože byly v rozporu se článkem 23 Základního zákona. Proto došlo ke změně. Nejprve byla zavedena možnost zakázat politická sdružení, která by měla spojení s politickými organizacemi Tchaj-wanu. Dále byla obnovena schopnost zakázat sdružením spojení se zahraničními politickými organizacemi (Young, Petersen a Fu, 2005, s. 309-310). Další zpřísnění měla přinést interpretace článku 23, která však byla přes masové protesty stažena. Přes jistá omezení je tedy možnost založit sdružení s cílem být politicky aktivní. Jsou však nastaveny určité limity, proto je uděleno skóre **0,5**.

Právo svobodně se vyjádřit je zaručeno v Základním zákoně. Za dané období nedošlo k zásahu nadřazené autority, která by tuto svobodu omezila. I přesto se prostředí zhoršuje, což může dokládat Worldwide Press Freedom Index, kde došlo od začátku měření v roce 2002 do roku 2005 ke zhoršení a propadu z 19. na 39 místo (RSF 2002 a 2005). I přes tento pokles nebylo evidováno vážné porušení svobody slova, skóre **1**.

Při kandidatuře do LegCo bylo možné kandidovat relativně bez omezení, skóre **1**.

Nastavení systému teoreticky umožňuje výhru opozice (v této době demokratického tábora) v LegCo. Sestavení vlády je komplikovanější. Dojít by k tomu mohlo jen za velmi

specifických podmínek, které nejsou pravděpodobné, jelikož ČLR by prodemokratického správce patrně nepřijala. Z toho důvodu je uděleno skóre **0,5**.

3.3.4 Zhodnocení

V tomto období posilují prvky nepřímé vlády. Například politické elity nejsou dosazovány ze zahraničí a vycházejí z Hong Kongu, který se také podílí na jejich volbě. Na druhou stranu má hlavní slovo v klíčových tématech Čína. Ta má výrazné možnosti i v oblasti politických svobod, do kterých však výrazně nezasahovala. Výsledné skóre je v tomto období 4,5. Demokratizační trend se téměř zastavil. Nicméně byl posílen demokratický prvek Legislativní rady, kde se navýšil počet mandátů pro přímé volby. Naopak byla zamítnuta přímá volba správce při výkladu Základního zákona NPCSC. Přesto se úroveň politických svobod s drobnými odchylkami pohybuje na úrovni předchozího období. Tento trend podporují i teoretické předpoklady, které poukazují na výhodnost aplikace nepřímé vlády, se kterou souvisí nižší míra zásahů. Analýza vztahů ukázala, že pozice Hong Kongu posílila. Čína má sice významný vliv díky Základnímu zákonu, nicméně události z roku 2003 ukázaly, že není neomezený. Změny v politických svobodách tedy stále ve velké míře závisí na nadřazené autoritě, ale ta nemůže spoléhat na neotřesitelnost svých návrhů.

3.4 Čtvrté období: Hong Kong v letech 2012-2019

3.4.1 Politický a historický kontext

Čtvrté období se zabývá především poslední dekadou čínské správy a ukazuje na proměnu ve vývoji vztahů a vzájemném působení s větším časovým odstupem.

V roce 2012 je do funkce zvolen nový správce Leung Chun-ying. Ten nedlouho po zvolení do své funkce oznámí reformu osnov ve veřejných školách. Cílem bylo prosazování čínského vlastenectví, což část studentů vnímala jako vymývání mozků a zásah do osobních svobod. Proti implementaci reformy se nakonec vydalo protestovat přes 100 000 lidí. Správce tak od jejího povinného zavedení ustoupil. Tyto protesty však sjednotily opozici a přivedly k politice novou generaci mladých lidí (Ping, Kin-ming, 2014, s. 1102).

V roce 2014 vydá čínská vláda tzv. Bílou knihu, která pojednává o budoucnosti politiky Jedná země, dva systémy (The Practice of the 'One Country, Two Systems' Policy in the Hong Kong Special Administrative Region). Tento dokument zdůrazňuje nastavení vzájemných vztahů tak, jak je popsáno v Základním zákoně. Zmiňuje také naplňování slíbené demokratizace na příkladu Legislativní rady, kde se zvýšil počet členů na 70 a 35 je voleno přímo, a správce, kde se původní volební komise rozrostla z 400 na 1200 členů. Zároveň je zde zdůrazněna role Číny a podřízenost Hong Kongu. Suverenitu nad územím má centrální vláda v ČLR a Hong Kong tedy může spravovat jen ty záležitosti, kterými je výslovně pověřen. Objevuje se zde také požadavek, že vedoucí představitelé Hong Kongu by měli být čínskými vlastenci (FMCOPRC, 2014).

Dokument dále zmiňuje, že úplná demokratizace zůstává nadále cílem. Tento cíl však musí být přizpůsoben bezpečnostním a rozvojovým zájmům Hong Kongu, stejně jako musí reflektovat zájmy všech sociálních skupin a prospívat kapitalismu v Hong Kongu. Zdůrazněna je i potřeba užší spolupráce mezi Hong Kongem a Čínou (FMCOPRC, 2014).

V Hong Kongu byl v roce 2008 představen návrh, který by umožnil všeobecné volby správce. O detailech této volby dokonce probíhaly v roce 2013 veřejné debaty a konzultace. Návrh se setkal s velmi vřelou reakcí obyvatel. NPCSC se vyjádřilo v tom smyslu, že se jedná o vážnou věc a je potřeba jednat s ohledem na dlouhodobou prosperitu a rozvoj Hong Kongu. NPCSC uznala, že vzhledem k situaci v HKSAR nastal čas přímou volbu umožnit. Proto by volební komise složením podobná té, která volila minulé správce, zvolila nadpoloviční většinou 2-3 kandidáty, kteří by se pak mohli účastnit všeobecných voleb. Zvoleného správce by pak

ve funkci potvrzovala ústřední vláda v Pekingu. Aby k došlo k implementaci tohoto návrhu, byl nutný ještě souhlas 2/3 LegCo a správce (Basic Law, 2017, Instrument 23).

Když je výsledek interpretace NPCSC v srpnu 2014 představen, vyvolá ve společnosti nedávno rozjitřené vydáním Bílé knihy odpor. Systém sice naplňuje vágní formulaci Základního zákona o všeobecných volbách, v reálu by se však nic nezměnilo. Pro-čínsky laděná volební komise by akorát místo jednoho správce nově zvolila 2-3, ze kterých by vybírali lidé. Nutnost ponechat v systému volební komisi, která provede předvýběr kandidátů, odůvodnilo NPCSC nutností výběru správné osoby, která bude milovat svou zemi a Hong Kong (Basic Law, 2017, Instrument 23).

22. září vyhlásily hnutí Scholarism a Hongkongská studentská federace (HKFS) týdenní studentskou stávkou a protesty s cílem donutit vládu odmítnout navrhovaný systém volby (BBC, 2014). Vše probíhalo klidně až do 4. dne stávky, kdy se studenti pokusili obsadit Civic Square. To bylo okupováno při protestech v roce 2012. Policie chtěla podobnému scénáři předejít, proto na náměstí znemožnila přístup. Několik studentů se tam přesto pokusilo dostat, ale byli zatčeni. Tento policejní zásah zapůsobil jako mobilizační prvek a další den se do protestů zapojily tisíce lidí.

V reakci na tyto události se k hnutí Scholarism a HKFS připojilo další vlivné hnutí Occupy Central with Love and Peace (OCLP). To mělo původně v plánu zapojit se o něco později a chtělo pokojnou okupací centrální obchodní čtvrti přimět vládu k ústupkům. Protestů se účastnily tisíce lidí a tento počet ještě narostl po zásahu policie, která použila k rozehnaní davu neozbrojených protestujících slzný plyn a gumové projektily. Protestující se proti slznému plynu bránili deštníky, které se tak staly symbolem hnutí a daly mu jméno Umbrella Movement (Deštníkové hnutí) (Yuen, 2015, s. 50).

Protestující požadovali úplnou demokratizaci. Tedy možnost svobodně nominovat a volit správce Hongkongu a zrušení funkčních obvodů při volbách do LegCo. 21. října se uskutečnilo první setkání mezi vládou a představiteli protestujících, kteří přednesli vládě své požadavky. Vláda slíbila, že požadavky projedná s Čínou, ale že ústavní reforma přijde nejdříve po roce 2017. Protestující to však odmítli jako příliš neurčité a rozhodli se v protestech pokračovat (Connors, 2019).

S každým dalším týdnem protestů obchod více stagnoval a veřejná podpora začínala slábnout. V polovině listopadu vyzvala vláda všechny zbylé protestující k opuštění centra. Následně začala policie na soudní příkaz oblasti obsazené demonstranty vyklízet,

což se neobešlo bez násilí. To se značně vyostřilo koncem listopadu, kdy protestující zablokovali vládní úřady a policie násilně zasáhla. Lídři OCLP se 3. prosince vzdali policii a vyzvali zbylé demonstranty k ukončení okupace, aby se situace ještě víc nevyostřila. Za konec celého hnutí je považován 15. prosinec, kdy odešli poslední protestující (Connors, 2019).

Významnou tvář protestů se stala řada mladých lidí například Joshua Wong, Nathan Law a Alex Chow. Protesty trvaly 79 dní a zapojilo se do nich velké množství lidí. V jeden okamžik protestovalo dokonce přes milion lidí, což je každý sedmý obyvatel oblasti. Nejširší podporu měly protesty hlavně mezi středoškolskými a vysokoškolskými studenty, kde hrála značnou roli nespokojenost a odcizení mladé generace. Dle průzkumů se do protestů zapojilo až 44 % obyvatel ve věku od 18 do 29 let (Chan, 2015, s. 329).

Protesty měly řadu důsledků. Vláda návrh nového volebního systému sice v dubnu roku 2015 přijala, nicméně v LegCo nezískal potřebné 2/3, proto byl stažen. Pro volby správce v roce 2017 zůstal původní systém. Hnutí HKFS a Scholarism se spojily a v roce 2016 založili politické hnutí Demosistō, jejímž předsedou se stal Nathan Law. Protesty také posílily tzv. lokalismus, tedy touhu hlavně mladé generace po větší samostatnosti Hong Kongu. Tato tendence pramenila z úzkosti z čínských zásahů a ovlivňování (Kwong, 2016).

V červenci 2016 se konaly volby do Legislativní rady, kde byla zaznamenána rekordní účast 58 %. Ze 70 mandátů obsadili prodemokratičtí kandidáti 23 mandátů a 6 mandátů získali „lokalisté“. Jeden mandát získala i strana Demosistō. Celkem byli zvoleni kandidáti 19 politických subjektů. Pouze 5 stran získalo 5 a více mandátů, zatímco 9 subjektů pouze 1 (Report on the 2016 Legislative Council General Election, 2018). Reálně se zde tedy objevuje důsledek proměny volebního systému po čínském převzetí a posílení pozice menších stran, jak je popsáno v předchozím období.

Ve volbách byli zvoleni také dva členové lokalistického hnutí Youngspiration, které tvrdí, že Hong Kong má právo na sebeurčení a po uplynutí 50 let čínské nadvlády by měl mít právo rozhodnout v referendu o své budoucnosti. Jejich prohlášení při přísaze v LegCo, že Hong Kong není Čína, vedlo k soudu. Ten rozhodl, že porušili článek 104 Základního zákona a vyloučil je z LegCo. Toto vyvolalo vášnivou debatu o přísaze a jejím znění. Celkem byla přezkoumána přísaha dalších 14 členů LegCo, u kterých byly nalezeny prohřešky. Nakonec byli vyloučeni další 4 členové (všichni z lokalistických nebo pro-demokratických stran). Mezi vyloučenými byl i Nathan Law, který měl před přísahou pronést proslov a po přísaze slogan (Hass, 2017; Phillips, 2016). Z celkem 6 odvolaných členů vzešlo 5 z přímé volby a 1 z funkčního obvodu architektura, zeměměřičství a krajina.

V březnu roku 2017 se konaly volby správce Hong Kongu a novou správkyní se stala Carrie Lam podporovaná Pekingem. V poměrně pozitivním světle se jí povedlo ukázat v roce 2018. Tehdy odmítla námitky Pekingu k dosavadnímu nepřijetí zákonů k článku 23 Základního zákona, které byly staženy po protestech v roce 2003. Jejím argumentem bylo, že Základní zákon neudává časový údaj, do kdy by mělo k přijetí dojít (Cheung, 2018).

Představitelé protestů z roku 2014 byli několikrát souzeni. V roce 2018 je nakonec soud osvobodil včetně Joshuy Wonga, nicméně vydal varování, že podobné činy budou mít v budoucnu vážnější důsledky (Wu, 2018).

Někteří autoři v tomto jednání vidí tlak Číny skrze právo. Dapiran (2018) tvrdí, že Čína tento tlak v posledních letech stupňuje. Jedním z příkladů může být zmiňovaná kauza s odvoláním 6 členů LegCo na základě velmi přísné interpretace přísahy, která musela být pronesena vážně a projev nesměl být narušován čímkoliv jiným.

Pod tlak se dostávají i demonstranti, což symbolizuje proces s představiteli Umbrella movement z roku 2014. Ti sice byli odsouzeni k trestu veřejných prací, který vykonali. Další proces v roce 2018 zastavil soud. Nicméně prokuratura začala požadovat další trest, kdy to celé skončilo až na jaře 2019 odsouzením Wonga na dva měsíce. Dle Dapirana (2018, s. 302-303) je snahou ukázat, že pořádat demonstrace se nevyplatí, protože to bude velmi nákladné. Vyjma dlouhých soudů to může poškodit také budoucí kariéru.

Rétorika sílí i z úst čínského prezidenta Si Ťin-pchinga. Ten prohlásil, že pokus o ohrožení národní suverenity a bezpečnosti nebo použití Hong Kongu k provádění infiltračních a sabotážních činností proti pevnině je akt, který překračuje červenou čáru a je absolutně nepřijatelný Dapiran (2018, s. 304-305). Toto prohlášení je poměrně nejasné. Na jednu stranu patrně cílí proti silicím lokalistům, kteří by požadovali větší autonomii a někteří i samostatnost, na druhou může zasahovat i do osobních svobod. Dapiran (2018, s. 304-305) si klade otázku, jestli lze za sabotážní činnost považovat i prodej v Číně zakázaných knih, či kritiku vlády. Stupňování tlaku dokládá i zavedení zákona, který postihuje urážení čínské hymny.

Problém čínského vlastenectví a obecně vztah Hong Kongu k Číně v této době stále znatelněji naráží na podstatný rozdíl. Obyvatelé Hong Kongu se naučili rozlišovat mezi „milovat Čínu“ a „milovat ČKS“, jenže tento rozdíl oficiální politika ČLR nevnímá a interpretuje kritiku své vlády jako kritiku celé země (Ping, Kin-ming, 2014, s. 1101).

Tlak je ale vnímán i v dalších rovinách. Některé prodemokratické strany mají problémy s financováním, protože ČLR se snaží radikálnějším stranám omezit finanční příjmy důrazným

nedoporučením stranu sponzorovat. Obchodníci a podnikatelé, kteří mají své zájmy v Číně se pak od těchto subjektů výrazně distancují kvůli riziku možných problémů s ČLR. Situaci nenapomáhá ani to, že většinu médií vlastní pro-pekingské elity, které buď samy nemají na podpoře demokracie zájem, nebo si nechtějí znepřítelit ČLR (Cheng, 2007, s. 23-24).

Další problém lze vnímat v ekonomické rovině. V roce 2016 žilo 1,35 milionu obyvatel ze 7,35 milionu pod hranicí chudoby definovanou jako příjem 4000 HKD měsíčně (přibližně 510 USD) (Dapiran, 2018, s. 299). Jedná se přibližně o 20 % obyvatelstva a číslo v posledních letech moc neklesá. I tato skutečnost může promlouvat do spokojenosti obyvatel s vládou.

Událostí, která Hong Kongem v poslední době hýbala, byly protesty proti extradičnímu zákonu, které vypukly v březnu 2019. Zákon by umožnil vydávat z Hong Kongu do Číny například v Číně hledané osoby, osoby podezřelých z trestné činnosti proti Číně a uprchlíky. Největší obavy pramenily z omezení občanských svobod (především svobody projevu) a možného zásahu čínského práva do záležitostí Hong Kongu.

Protestující předložili několik požadavků: stažení návrhu zákona, vyšetření policejní brutality při demonstracích, propuštění zatčených demonstrantů, oficiální označování demonstrací slovem protesty a ne nepokoje, rezignace správkyně Carrie Lam spolu se zavedením všeobecného volebního práva na pozici správce a do LegCO (Chan, 2019).

Demonstrace začaly eskalovat v červnu. Devátého vydalo protestovat několik stovek tisíc lidí, přesto byl zákon projednáván. Proto se protesty přesunuly 12. června před budovu LegCo, kde došlo k tvrdým střetům s policií. Projednávání zákona bylo nakonec pozastaveno. 16. června se však zapojilo ještě více lidí. Ti požadovali především úplné stažení návrhu a vyšetření policejní brutality. V den výročí předání oblasti Číně 1. července obsadila radikální část demonstrantů budovu LegCo (BBC, 2019a). Část pozorovatelů to označila za strategický tah vlády, protože policie dle jejich názoru mohla vniknutí zabránit, nicméně zasáhla až po několika hodinách. Vláda tak měla získat argument, že se snaží potlačit divoké nepokoje, které představují ohrožení (Ng, 2019).

Protesty trvaly v různé intenzitě i míře násilí celé léto. Až začátkem září oznámila správkyně stažení zákona, avšak další požadavky odmítla. Na podzim pokračovaly protesty stále s proměnlivou intenzitou.

Když se pak 24. listopadu konaly volby do oblastních rad, drtivě je vyhrály prodemokratické strany. Volby byly vnímány jako určité referendum o protestech.

Prodemokratické strany získaly 388 z 452 mandátů a podařilo se jim získat většinu v 17 radách z 18 (Yu, Graham-Harrison, 2019).

Protesty pokračovaly i během prosince. Civil Human Rights Front uspořádala 8. prosince pokojný pochod s cílem udržet tlak na vládu. Jednalo se o první povolený protest za 4 měsíce. Účastnit se ho dle organizátorů mělo 800 tisíc lidí, policie však uvádí ¼ tohoto počtu (BBC, 2019b). Další velký protest se uskutečnil 1. ledna (Yu, 2020). Během února se postupně změnilo téma některých protestů a bylo požadováno uzavření hranic s Čínou kvůli epidemii koronaviru.

Mimořádná opatření a zákaz shromažďování většího počtu osob protesty utlumil. Situace je však napjatá stále. Například 10. května 2020 se shromáždily stovky demonstrantů v nákupních centrech, když policie zrušila plánovaný pochod (Creery et al., 2020)

Tato série protestů tak zatím nekončí a situace se může vyvíjet různými směry. V září 2020 se navíc mají konat volby do LegCo, které mohou být protesty ovlivněny.

3.4.2 Analýza vládnutí a politických svobod

V tomto období nedochází v institucionální rovině k mnoha změnám. Stále je ústředním dokumentem Základní zákon, kde je příslib všeobecných voleb pro LegCo a správce. V realizaci tohoto příslibu má však hlavní slovo Čína, která navrhla změnu skrze NPCSC. Ačkoliv se základní nastavení nemění, dochází například k interpretaci politiky Jedna země, dva systémy, kde je zdůrazněno čínské vlastenectví a závislost Hong Kongu na Číně v tom smyslu, že Hong Kong vykonává jen ty politiky, které mu Čína udělí. Větší demokratizaci systému sice dokument vnímá jako cíl, ale klade podmínky. Tyto kroky musí být v zájmu rozvoje Hong Kongu, prospívat kapitalismu a všem společenským třídám. Jedná se o poměrně obecné termíny, které lze široce interpretovat. Možnou interpretaci ukazuje Čína při návrhu volby správce, který vedl k protestům 2014. Dále se Čína snaží působit na Hong Kong protlačováním různých zákonů. Například zavedením povinných školních osnov s důrazem na čínské vlastenectví, nebo zákonem o extradici či čínské hymně. Na druhou stranu, se nachází v LegCo dostatek prodemokratických zastupitelů, kteří mohou blokovat změny základního zákona, protože pro-čínská poslanci nedají dohromady 2/3. Určitá nezávislost se dá hledat i u správce, například když Carrie Lam odmítla znovu projednávat zákony k článku 23 BL. Tím pádem i přes posun ve vývoji vzájemných vztahů a silnějším tlaku Číny nedošlo k zásadní proměně, která by naznačovala změnu typu vlády.

Politická vyspělost Hong Kongu dále rostla. Potvrzuje se, že obyvatelé si uvědomují hodnotu svobod a jsou schopni se postavit proti jejich omezování. Aktivně požadují také

rozšíření svobod, což dokládá série posledních demonstrací z roku 2019, kdy se demonstranti nespokojili pouze se stažením problémového zákona. Volební účast blížící se v Legislativních volbách 60 % také značí zvýšený zájem o veřejné dění. Tento předpoklad tedy podporuje logiku udržení nepřímé vlády.

V ekonomické oblasti dochází k poměrně rychlému sblížení. Zatímco ukazatel HDP na obyvatele vykazuje značné rozdíly, kdy Hong Kongu dosahuje roce 2018 48 676 USD na hlavu, zatímco v Číně 9770 USD na hlavu (The World Bank, 2019b), roste význam některých oblastí Číny. Například sousední Šen-čen nebo Šanghaj se postupně stávají ekonomicky významnější než Hong Kong. Jeho relativní ekonomická síla vůči Číně tak klesá. V roce 2019 tvořil Hong Kong přibližně 2,5 % čínského HDP (The World Bank, 2019c). Jedná se stále o významnou hodnotu, ale výhoda oblasti mizí, například zmiňovaná Šanghaj tvoří v přepočtu 3,1 % čínského HDP a Šen-Čen má přibližně stejný podíl jako Hong Kong (CEIC, 2018). Díky tomuto poklesu relativní síly může teorie částečně vysvětlovat stupňující tlak Číny. Pro ni už Hong Kong nepředstavuje hlavní ekonomickou základnu, na které stojí. Dapiran ve svém článku popisuje, že proměny v hospodářské síle mají výrazné dopady i uvnitř společnosti v Hong Kongu. Svůj kapitál zde investují bohatí Číňané, zvětšuje se podíl čínských firem a s ním i přichází i tlak na užívání čínština a čínská identita. Pevnina tento tlak navíc podporuje skrze média, filmy a literaturu (Dapiran, 2018).

Vzájemné rozdíly jsou stále patrné. Politické systémy jsou bez větších změn jak v ČLR, tak v Hong Kongu, stejně tak tržní hospodářství. V oblasti kultury je znát sílící tlak Číny (vzdělávání, jazyk), který nejspíš částečně vyvolává opačný efekt. Průzkumy zjišťující vnímání vlastní identity u obyvatel Hong Kongu vykazují nárůst. Například průzkum z června roku 2019 ukázal, že 52 % respondentů se identifikuje jako „Hongkongers“. Skoro 36 % vnímalo svou identitu jako smíšenou a pouze 10,8 % respondentů uvedlo, že se vnímají jako Číňané, což je nejnižší hodnota od předání. Tyto hodnoty jsou však poměrně extrémní. Pravděpodobně se jedná o výkyv způsobený náladou okolo protestů a snahu vymezit se vůči Číně a její politice. Z dlouhodobějšího pohledu nebyl zaznamenán oproti minulému období žádný výrazný nárůst. Hongkongskou identitu v tomto období pravidelně uvádí 35-40 % respondentů (Opinion poll table, 2019). Rozdíly jsou tedy patrné a čínské snahy, minimálně v tomto období, nemají významný dopad, proto by se teorie přiklápěla k nepřímé vládě.

V předpokladu síly zůstává situace podobná. Čína má stále kontrolu nad obsazení nejvyšších postů v Hong Kongu. Na druhou stranu je silně patrná ochota demonstrovat za svá práva i za jejich rozšíření. Velké protesty se konaly v letech 2012, 2014 a naposledy 2019.

Úspěch protestů lze spatřovat v tom, že všechna sporná legislativa, kvůli které protesty vypukly, byla nakonec stažena. Na druhou stranu ani v jednom případě se nepodařilo dosáhnout rozšíření práv. Protesty tedy fungovaly jako určitý rovnovážný prvek, který vyrovnával tlak Číny a zatím se mu dařilo držet určitý status quo. Předpoklad tedy odpovídá formě nepřímé vlády.

Celkové nastavení vzájemných vztahů stále odpovídá nepřímé vládě, ačkoliv Čína se snaží prosazovat svůj vliv. Předpoklady politické vyspělosti a rozdílnosti by podporovaly dodržování nepřímé vlády. Naproti tomu předpoklad ekonomické vyspělosti přímo nepodporuje nepřímou vládu. Čína dokázala, že i svým systémem může dosáhnout podobné hospodářské úrovně. Je tedy možné, že právě s oslabením tohoto předpokladu Čína stupňuje svůj tlak. Hlavní náklady přímější vlády, kterými by byly ekonomické ztráty, se totiž relativně snížily.

Větší tlak Číny se promítá do základních svobod, identity a otázky vlastenectví. Na druhou stranu si území stále ponechává původní styl života a je schopno postavit se prostřednictvím masových demonstrací proti nadřazené autoritě. Tlak tak neměl šanci proměnit základní nastavení vztahů, avšak do politických svobod se promítl.

Svobodné volby se mohou konat, ale jsou stále omezeny pouze na ½ LegCo. Z toho důvodu je skóre **0,5**.

Právo pokojného protestu nebylo upravováno a nadále vyplývá ze Základního zákona. V tomto období byl však zaznamenán nárůst násilí ze strany policie a používání donucovacích prostředků. Klesá i tolerance vlády vůči demonstrantům, jak bylo naznačeno v předchozí části. Vlivem těchto událostí je tedy skóre sníženo na **0,5**.

Právo založit politickou stranu není stále definováno. Platí omezení zavedená po převzetí, že sdružení nesmí být napojeno na politické organizace Tchaj-wanu ani se spojovat s jinými zahraničními organizacemi. Stále zůstává v platnosti kontroverzní článek 23, k jehož aplikaci však zatím nebyly přijaty potřebné zákony. V září 2018 došlo k zákazu separatistické strany Hong Kong National Party, která požadovala úplnou nezávislost Hong Kongu. Důvodem bylo údajné podněcování k nepokojům a násilí. Jednalo se o první zákaz politické strany od předání (Freedom House, 2020). Ačkoliv došlo k určitému zhoršení podmínek, stále je nutné brát v potaz, že možnost založit politickou stranu není výrazně limitována a existuje, proto zůstává skóre **0,5**.

Právo svobodně se vyjádřit je stále zaručeno v Základním zákoně, nicméně se zhoršuje. Dle Worldwide Press Freedom Index je Hong Kong na počátku roku 2020 80. na světě (RSF,

2020). Ačkoliv nedochází k přímé cenzuře, jsou evidovány útoky na novináře a tlak na autocenzuru. Případ kontroverzního odvolání 6 členů Legislativní rady může s touto svobodou souviset, ačkoliv se jednalo o poměrně specifický případ. Skóre je uděleno **0,5** vzhledem ke zhoršujícím se podmínkám.

Možnost kandidatury do LegCo byla pozměněna. Zatímco do roku 2016 musel kandidát souhlasit, že se zavazuje dodržovat hongkongské zákony, v roce 2016 byl přidán dodatek, kde kandidát potvrzuje, že Hong Kong je neoddelitelnou součástí Číny. Tento dodatek odmítlo několik kandidátů podepsat, proto se stali prvními kandidáty, kterým nebylo umožněno účastnit se voleb do Legislativní rady (Roantree et al., 2016). Dále byl vyloučen Josua Wong z voleb do oblastních rad v roce 2019 (Lum et al., 2019). Vzhledem k těmto omezením je skóre sníženo na **0,5**.

Nastavení systému zůstává stejné, tedy teoreticky je výhra opozice možná, nicméně podmínky jsou stále nepříznivé. Na druhou stranu výhra prodemokratických stran ve volbách do oblastních rad může být určitou pozitivní zprávou, ačkoliv podobný úspěch v LegCo komplikují funkční obvody. Skóre tedy zůstává na hodnotě **0,5**.

3.4.3 Zhodnocení

Ačkoliv nedošlo k formální proměně v nastavení systému a Hong Kong si stále drží vztahy v rovině nepřímé vlády. Určité změny nastaly. Patrné je to v teoretických předpokladech například u ekonomické síly, kde se Hong Kong stává z hlediska celé Číny čím dál více marginálnější ekonomikou. Vzhledem k tomu, že Hong Kong byl pro Čínu důležitý především z ekonomického hlediska, může to být jeden z faktorů, podporujících sílící čínský tlak. Naproti tomu zůstává argument pro nepřímou vládu u předpokladu politické vyspělosti a síly. Čína je tedy motivována k přitvrzování, protože případně náklady z poškození systému jsou relativně nižší. Nicméně obyvatelé jsou se snaží tomuto tlaku čelit. Skrze tyto protichůdné síly lze chápat i dopad na politické svobody, jejichž skóre v tomto období pokleslo na hodnotu 3. Hong Kongu se podařilo odvrátit hrozící výrazné omezení některých svobod, avšak Čína dosáhla dílčích úspěchů a některé svobody nalomila. Jedná se například o svobodu projevu nebo protestu. Její vliv je tak relativně omezen. Hlavní omezení čínského vlivu představuje prodemokratická část LegCo, která má potřebnou 1/3 členů na blokování změn Základního zákona, a lidové protesty, které jsou schopné oblast paralyzovat.

4 Srovnání vývoje

Hong Kong prošel zajímavým vývojem, kdy dlouhá léta zůstával pod nedemokratickou správou západní demokracie, aby se na poslední chvíli alespoň částečně demokratizoval a přešel pod autoritářskou Čínu. Pod nadvládou Číny zase bojoval alespoň o udržení dosažených svobod.

V oblasti politických svobod byla analyzována celkem čtyři období. Výsledky jsou souhrnně sepsány v tabulce 2. Obdobím je vzestupně uděleno pořadí dle součtu hodnot od nejsvobodnějšího po nejméně svobodné. Vzhledem k tomu, že se jedná o ordinální data, nepracuje se primárně s prostým součtem, jelikož porovnávání prostého součtu by mohlo svádět k nesprávným závěrům.

Tabulka 2: Srovnání hodnocení politických svobod za všechna období

Právo/svoboda	První období	Druhé období	Třetí období	Čtvrté období
Svobodné volby ¹⁶ zákonodárců	0	0,5	0,5	0,5
Právo protestovat	1	1	1	0,5
Právo založit politickou stranu	0	1	0,5	0,5
Právo svobodně se vyjádřit	1	1	1	0,5
Svobodná politická soutěž I. – možnost kandidovat bez omezení	0	1	1	0,5
Svobodná politická soutěž II. – opozice může vyhrát volby a sestavit vládu	0	0,5	0,5	0,5
Srovnání období od nejsvobodnějšího po nejméně svobodné	4.	1.	2.	3.

¹⁶ Volby jsou všeobecné, rovné, tajné a přímé

Z tabulky je patrné, že nejméně politické svobody je evidováno hned prvním období, kdy se Hong Kong nacházel pod koloniální správou Velké Británie. V systému existovaly určité polopřímé prvky, vláda však byla definována jako přímá. Byla znemožněna účast veřejnosti v politice a jakákoliv politická soutěž, ačkoliv systém neomezoval svobodu slova či shromažďování. Styl vlády by šel popsat jako forma byrokracie s prvky oligarchie, kdy vládu držel Velkou Británií jmenovaný guvernér a nejvyšší úředníci, kteří se obklopovali místními elitami na podporu své legitimacy. Tento systém poskytoval nadřazené autoritě vysoký vliv na dění, který nebyl omezován nějakou silou zevnitř oblasti. Patrné je to i z teoretických předpokladů, které nevykazují výrazné rozpory a logiku směřování k nepřímé vládě. V daném období se zároveň potvrzuje předpoklad, kdy přímá vláda vykazuje nižší úroveň politických svobod.

Další období bylo charakteristické implementací nepřímých prvků a poměrně výrazným nárůstem politických svobod. Zajímavé může být, že impulz k těmto reformám přicházel shora a byl reakcí na blížící se předání ČLR. Velká Británie se obávala, že pokud by Čína převzala koloniální systém, nic by jí nebránilo ho plně ovládat. Implementace nepřímých prvků v podobě oslabení pozice guvernéra a posílení Legislativní rady, kam byly zavedeny částečně přímé volby, měla zajistit autonomii systému. Tyto reformy měly přímé dopady na úroveň politických svobod, které oproti předchozímu období skokově narostly. Vliv nadřazené autority zůstává nadále značný, do teoretických předpokladů se zatím nepromítá významný rozpor, který značil opozici vůči nadřazené autoritě.

Třetí období se zabývá čínským převzetím a nastavováním nových vztahů mezi Hong Kongem a nadřazenou jednotkou. Vzájemné vztahy začaly být určovány Základním zákonem. Tento dokument sice zaručuje autonomii, ale zároveň zavádí mechanismy, skrze které lze Hong Kong kontrolovat. Za nejsilnější prvek kontroly lze považovat možnost změny a výkladu Základního zákona čínským orgánem NCPSC. To znamená, že klíčové změny v systému včetně demokratizace jsou v rukou Číny. Základní zákon na jednu stranu slibuje do roku 2050 všeobecné volby správce i LegCo, na druhou stranu předkládá poměrně obecné formulace, které mohou mít několik výkladů. Přesto k určité demokratizaci dochází, například počet přímo volených členů LegCo vzrostl na 1/2. Na druhou stranu jsou pravomoci LegCo oproti minulému období, kdy byla snaha z orgánu vytvořit plnohodnotný parlament, omezeny. Představitelem Hong Kongu se stává místo guvernéra správce, který vychází z Hong Kongu. Je volen volební komisí, která může nominovat své kandidáty, ty však musí potvrdit ČLR. Nepřímé prvky zůstaly a posílily předpoklady pro jejich zachování. Jedná se například o rozdíly v systémech,

politickou vyspělost oblasti a relativní ekonomickou sílu vůči Číně. Předpoklady značí náklady, které by vyplývaly ze snahy o přímou vládu. Čína dle této logiky výrazně neintervenuje do oblasti a skóre politických svobod zůstává velmi blízké hodnotě předchozímu období.

Poslední období mapuje většinu poslední dekády, kde dochází ke zdatelnému poklesu politických svobod. Období je charakteristické zvýšeným tlakem Číny na Hong Kong. V této době pomohly s tlakem bojovat již zavedené a etablované prvky nepřímé vlády. Jedná se především o občanskou společnost, která se za svá práva několikrát masově postavila. Dále je to Legislativní rada, kde mají prodemokratičtí zastupitelé potřebnou 1/3 křesel, kterou lze vetovat změny Základního zákona. Vetován byl tímto způsobem pokus změnit styl volby správce Hong Kongu. Tlak je na Hong Kong veden skrze identitu, právo a instituce. Čína více tlačí na prosazování čínského nacionalismu, kterým chce zvrátit vzájemné odcizování a upozadit hongkongskou identitu. Skrze právo se snaží protlačit zákony, které mohou omezit svobod v Hong Kongu. Jednalo se například o zákon o extradici. Tlak na instituce byl patrný při potlačování prvků, které Čína vnímala jako své ohrožení. Šlo především o zrušení separatistické Hong Kong National Party a potrestání 6 zvolených členů LegCo jejich odvoláním, kvůli špatně řečené přísaze. Tyto události značí pokles politických svobod. Nastavení systému je stále spíše nepřímé, nicméně oslabily některé předpoklady, které mohly motivovat Čínu k opatrnějšímu postupu, například relativní ekonomická síla Hong Kongu. Ačkoliv došlo k poklesu svobod, žádná svoboda nebyla omezena úplně, Čínský tlak tedy výrazně působí, ale je limitován.

Jednotlivé sledované svobody prodělaly rozdílný vývoj. Svobodné volby zákonodárců jsou zaznamenány až ve druhém britském období a určitý rozvoj prodělávají i ve třetím období, kdy dochází dle Základního zákona k rozšíření počtu přímo volených členů LegCo na 1/2. Ve čtvrtém období zůstává situace beze změny.

Právo protestovat není nijak výrazně omezeno v prvních třech obdobích. Naopak ve čtvrtém je vlivem nárůstu tlaku policie a institucí na demonstranty sníženo hodnocení.

Založení politické strany je možné až od druhého období, kdy Velká Británie systém rozvolnila. Do té doby je vznik skupin s politickou motivací výrazně limitován. Ve druhém i třetím období je toto právo relativně neomezeno. Tato situace trvá i po většinu čtvrtého období, v jehož závěru však doje ke zrušení politické strany. Jedná se o negativní krok, který může být nebezpečným precedentem do budoucna.

Právo svobodně se vyjádřit je na vysoké úrovni za britské nadvlády, kdy se Hong Kong řadí v tomto ohledu k nejsvobodnějším oblastem světa. Naopak po čínském předání přichází zhoršení a tlak, který tuto svobodu ohrožuje i přes její garanci v Základním zákoně.

Možnost kandidatury je evidována až od druhého období a na přímo volené pozice v nejsou ve druhém ani třetím období kladeny překážky, které by svobodnou politickou soutěž omezovaly. Zaznamenaná je změna až v posledním období, kdy dojde k jednak několika zákazům kandidovat, ale i k vyloučení několika členů Legislativní rady, kvůli formálním chybám při aktu přísahy.

Možnost opozice vyhrát volby je výrazně limitována ve všech obdobích. V prvním vzhladem k naprosté dominanci guvernéra ani formálně není. V dalších třech obdobích jí limituje nastavení systému, které přímo umožňuje volit pouze polovinu Legislativní rady. Druhá polovina vychází z funkčních obvodů, kde volí určité profesní skupiny nebo podnikatelé, kteří ve všech obdobích vystupují jako spojenci vlády, aby mohli lépe prosazovat své zájmy.

Z detailního rozboru je patrný celkový trend, kdy je u většiny práv patrné zlepšení mezi prvním a druhým obdobím, kdy se systém demokratizuje a zároveň jsou zaváděny nepřímé prvky vlády. Další proměna je poté mezi třetím a čtvrtým obdobím, kdy roste tlak Číny. Zajímavý je i pohled na změny v konkrétních právech. Zatímco Velká Británie ponechává i v jinak nedemokratickém systému svobodu projevu a protestu. Čína na tyto svobody v poslední dekádě útočí.

Při porovnávání je nutné hodnotit každé období v rámci historického kontextu. Stejně tak nadvládu Velké Británie a Číny, které na sebe přímo navazovaly a ovlivnily se. Například Chan (1997, kap. Civil Service) poukazuje na to, že nelze za nastavení poměrů po předání pouze jednostranně kritizovat Čínu. Je nutné nahlížet na věc v kontextu vzájemné dohody. Faktem je i to, že Čína převzala nedemokratické prvky systému už od Velké Británie. Částečně tedy může být vina za situaci kladena i Velké Británii a její nedůraznosti v počátečních jednáních. Ngok (2011) spatřuje podobnou chybu v ponechání parametrů systému z koloniální doby, který však nereflektoval vývoj společnosti k post-materialistickým hodnotám. Lépe se dalo využít i výjimečného ekonomického postavení Hong Kongu vůči Číně.

Kontext této kritiky lze lépe chápat právě prozkoumáním vzájemných vztahů. Mezi prvním až třetím obdobím lze sledovat postupný posun od přímé vlády s mírnými polopřímými prvky až po nastavení vztahů, které se blíží nepřímé vládě. Prvotní nastavení vychází z britské koloniální správy, kde má výrazné postavení guvernér jmenovaný Velkou Británií. Dalším

typickým prvkem přímé vlády je také tlak na kulturní asimilaci, bez níž se nelze prosadit v koloniální správě. Systém je také kompletně konstruován Brity a místní mají na jeho tvorbě jen minimální podíl. Ve druhém období přichází významné nepřímé prvky, jako například volby do LegCo. Orgán se tak postupně stává nezávislý na nadřazené autoritě. Redukují se také pravomoci guvernéra a mizí tlak na kulturní asimilaci. Tyto změny přímo podporují rozvoj politických svobod. Ve třetím období trend ještě pokračuje. Návrh na jmenování správce oblasti nyní může vzejít přímo z Hong Kongu. Navíc už nedochází k přímému dosazování úředníků z mateřské země. Čtvrté období zaznamenává posílení některých předpokladů podporujících přímé vládnutí, především relativní ekonomické oslabení Hong Kongu. Proti tomu rostou některé předpoklady podporující nepřímou vládu (identita, zavedený politický systém). Ačkoliv se tak Hong Kong snaží bránit, na výsledném poklesu politických svobod je patrná určitá Čínská převaha. Číně se nedaří implementovat více přímých prvků, jelikož to vyvolává protesty, paralyzuje oblast, a tak komplikuje implementaci. Nicméně daří se jí postupovat po malých krůčcích a postupně oslabovat jednotlivé svobody. Například pokud by pokračovalo omezování kandidatury ve volbách, mohl by být narušen důležitý prvek nepřímé vlády a zároveň i významná politická svoboda.

Je patrné, že politické svobody s vývojem přímých a nepřímých vztahů v Hong Kongu souvisí. Předpokládaná hypotéza, že čím více je styl nepřímý, tím větší prostor se nabízí pro politické svobody, se tak potvrdila. Nicméně v tomto konkrétním případě byl sledován pouze drobný pokles vlivu nadřazené autority na jejich úroveň s rostoucí mírou nepřímé vlády. Po uvolnění koloniální správy z prvního období, si Velká Británie i ČLR ponechaly nástroje, které jim zajistily výraznou kontrolu nad politickým systémem a tím pádem i nad většinou politických svobod. Hong Kongu tak nemůže reformovat svůj politický systém, ani rozšířit politické svobody, dokud mu to nadřazená autorita neschválí. Na druhou stranu dokáže do tohoto procesu promlouvat a bránit úpadku politických svobod.

Hong Kongu zaznamenal ve vybraných čtyřech obdobích poměrně dynamický vývoj a proměnou prošli i hlavní hybatelé. V prvním a do jisté míry i ve druhém období lze obyvatele vnímat jako politicky apatické, kteří jsou sice schopní masově vystoupit, avšak zatím nejeví primárně zájem o politická práva a svobody. Hybatelem změn se stává především nadřazená autorita, která skrz pozici guvernéra proměňuje a částečně demokratizuje systém. Díky tomu má velmi silný vliv na dění potažmo politické svobody. S částečnou demokratizací a tranzicí pod čínskou správou roste zájem o již nabyté svobody a obyvatele jsou ochotni se za ně postavit. Iniciátorem a hybatelem změn se najednou stávají také obyvatele, kteří hájí své svobody

a požadují jejich rozšíření. S tranzicí pod autoritářskou ČLR se však Hong Kong dostává do patové situace. Zatímco obyvatelé by rádi svá práva a svobody rozšířili, ČLR by naopak ráda udržela Hong Kong pod kontrolou a zamezila demokratizaci. Ačkoliv má Čína dle institucionálního nastavení výrazný vliv, je do určité míry limitována děním v kolonii, které nelze ignorovat.

Naplno se tato situace projevuje ve čtvrtém období, kde proti sobě stojí nespokojení obyvatelé a Čína, zatímco ani jedna strana není schopna získat úplnou převahu. Situaci diskutují například Scobell a Gong (2016, s. 10-12), kteří předkládají několik scénářů možného vývoje. Jako nejpravděpodobnější shledávají zachování statusu quo. To znamená, že Hong Kong si udrží určité svobody, ale nedosáhne plné demokracie. Protesty tedy nejspíš budou vznikat i nadále, ale s největší pravděpodobností systém nedemokratizují. Budou naopak spolu s částečně voleným LegCo figurovat jako rovnováha k tlaku z druhé strany, který by měl tendenci svobody omezit, nebo změnit systém. Z toho tedy plyne, že vliv nadřazené autority na politická práva relativně poklesl, jelikož stoupla ochota obyvatelstva do tohoto tématu promlouvat.

5 Závěr

Práce pojednává o vlivu nadřazené autority na politické svobody v průběhu času. Skrze Institucionální teorii přímé a nepřímé vlády zjišťuje vztahy s nadřazenou autoritou a jejich možné důsledky pro oblast politických svobod. Jsou vybrána celkem čtyři období dvě z dob britské nadvlády a dvě z dob čínské nadvlády. Každé období je popsáno a následně je analyzován vývoj vztahu s nadřazenou autoritou a politických svobod.

Cílem práce bylo zjistit vliv nadřazené autority na míru politických svobod. Cíle bylo dosaženo analýzou vztahů s nadřazenou autoritou a v tomto kontextu hodnocením politických svobod v každém období. Hodnocení pomohlo objektivněji porovnat jednotlivá období a říct, jak se politické svobody změnily.

Aplikace teorie pomohla odhalit vzájemné vazby ovlivňujících politické svobody. Práce tedy potvrdila teoretický předpoklad, že nepřímá vláda prospívá politickým svobodám více než přímá, jelikož obyvatelé mají mnohem více možností v rozhodování a formování vlastní správy.

Ve zkoumaném období došlo zpočátku k postupnému nárůstu politických svobod. Tento nárůst je dáván do souvislosti s demokratizací systému, který se v práci projevil posunem k nepřímé vládě. Demokratizace byla iniciována nadřazenou autoritou. To dokládá, že její vliv na politické svobody byl poměrně vysoký. Tuto skutečnost podmiňovalo především původní britské nastavení systému. Nadřazená autorita ovlivňovala především systém výběru zákonodárců a hlavního představitele výkonné moci, kterým byl nejdříve guvernér a později správce. Trend vedoucí k nepřímé vládě se postupně zastavil. Na jednu stranu poklesly politické svobody, ale svým způsobem i vliv nadřazené autority na jejich změnu. Pokles tohoto vlivu je patrný za čínské nadvlády, kdy se díky zavedeným prvkům nepřímé vlády mohlo obyvatelstvo vymezit vůči tomuto vlivu. Přes určitý pokles vlivu nadřazené autority však bylo zjištěno, že se jí podařilo jednotlivé svobody narušit.

Samotná míra politických svobod byla nejnižší v prvním období, kde byl nastaven stále skoro původní nedemokratický koloniální systém, který neumožňoval politickou participaci všem obyvatelům. Největší zlepšení bylo zaznamenáno ve druhém období, kde došlo zavedením prvků nepřímé vlády a demokratizací k výraznému zlepšení. Systém se více otevřel a umožnil všeobecné volby do části Legislativní rady. Ve třetím období došlo k mírnému zhoršení. Hong Kong se dostal pod správu Číny, která část britských reforem neuznala.

Poslední období pak vykazuje opětovné a poměrně výrazné zhoršení oproti třetímu období. Stává se tak třetím nejhorším z hlediska politických svobod.

Z šesti zkoumaných svobod lze za všechna období zaznamenat celkové zlepšení v právu svobodně volit, které na počátku vůbec neexistovalo. Celkově se zlepšilo oproti prvnímu období i právo na založení politické strany, nicméně v posledním období je omezeno. Naopak celkové zhoršení je patrné v oblasti práva svobodně se vyjádřit, které se od předání zhoršuje kvůli čínskému tlaku. Dále je to i právo na protest, kde jsou kladeny stále větší překážky.

Tato práce přinesla netradiční pohled na problematiku politických svobod v Hong Kongu skrze teorii přímé a nepřímé vlády, kdy se snažila zkoumat roli nadřazené autority při jejich formování. Práce naplnila své cíle a povedlo se jí ukázat poměrně vysokou závislost politických svobod v Hong Kongu na nadřazené autoritě a nastínit jejich vývoj ve čtyřech specifických obdobích. Z výsledků je patrné, že při zkoumání politických svobod v Hong Kongu je nutné zkoumat i vliv nadřazené autority a kontext jejího počínání.

6 Seznam literatury a zdroje

6.1 Odborná literatura

ALON, Ilan a Dexter S. BONIFACE. Is Hong Kong Democratizing? *Asian Survey* [online]. 2010, **50**(4), 786-807 [cit. 2020-04-10]. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/10.1525/as.2010.50.4.786>

ASH, Robert F. *Hong Kong in Transition: One Country, Two Systems* [online]. 1. Londýn: Routledge, 2003 [cit. 2020-04-26]. ISBN 9780203297919. Dostupné z: <https://search.ebscohost.com/login.aspx?authtype=shib&custid=s1240919&direct=true&db=nlebk&AN=93141&site=eds-live&scope=site&lang=cs>

BUCKLEY, Roger. *Hong Kong: the road to 1997* [online]. 1. Cambridge: Cambridge University Press, 1997 [cit. 2020-03-24]. ISBN 978-0-521-46979-1. Dostupné z: <https://search.ebscohost.com/login.aspx?authtype=shib&custid=s1240919&direct=true&db=edsupo&AN=edsupo.CBO9780511612220&site=eds-live&scope=site&lang=cs>

DAPIRAN, Antony. PROSPERITY AND FREEDOM: HONG KONG'S DILEMMA. GOLLEY, Jane a Linda JAIVIN, ed. *The China Story Yearbook 2017: Prosperity* [online]. 1. Canberra: ANU Press, 2018, s. 292-307 [cit. 2020-05-18]. ISBN 9781760462031. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/j.ctv1rmjm7.34>

FONG, Brian C. H. State-Society Conflicts under Hong Kong's Hybrid Regime: Governing Coalition Building and Civil Society Challenges. *Asian Survey* [online]. 2013, **53**(5), 854-882 [cit. 2020-04-22]. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/10.1525/as.2013.53.5.854>

GERRING, John et al. An Institutional Theory of Direct and Indirect Rule. *World Politics* [online]. 2011, **63**(3), 377-433 [cit. 2020-01-20]. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/23018776>

GOODSTADT, Leo F. China and the Selection of Hong Kong's Post-Colonial Political Elite. *The China Quarterly* [online]. 2000, (163), 721-741 [cit. 2020-05-10]. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/655796>

HEATON, William. Maoist Revolutionary Strategy and Modern Colonialism: The Cultural Revolution in HongKong. *Asian Survey* [online]. 1970, **10**(9), 840-857 [cit. 2020-04-18]. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/2643033>

HOOK, Brian. British Views of the Legacy of the Colonial Administration of Hong Kong: A Preliminary Assessment. *The China Quarterly* [online]. 1997, (151), 553-566 [cit. 2020-04-10]. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/655253>

HORLEMANN, Ralf. *Hong Kong's Transition to Chinese Rule: The Limits of Autonomy* [online]. 1. Londýn: Routledge, 2003 [cit. 2020-04-04]. ISBN 978-0-203-40847-0. Dostupné z: <https://search.ebscohost.com/login.aspx?authtype=shib&custid=s1240919&direct=true&db=nlebk&AN=95381&site=eds-live&scope=site&lang=cs>

CHAN, Ming K. The Legacy of the British Administration of Hong Kong: A View from Hong Kong. *The China Quarterly* [online]. 1997, (151), 567-582 [cit. 2020-04-10]. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/655254>

CHAN, Stephen Ching-kiu. Delay no more: struggles to re-imagine Hong Kong (for the next 30 years). *Inter-Asia Cultural Studies* [online]. 2015, **16**(3), 327-347 [cit. 2020-05-11]. Dostupné z: <https://doi.org/10.1080/14649373.2015.1070447>

CHENG, Joseph Y. S. The Pro-Democracy Movement: A Lost Decade? *China Perspectives* [online]. 2007, (2 (70)), 14-26 [cit. 2020-04-22]. ISSN 1996-4617. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/24053502>

CHOU, Bill. New Bottle, Old Wine: China's Governance of Hong Kong in View of Its Policies in the Restive Borderlands. *Journal of Current Chinese Affairs* [online]. 2015, **44**(4), 177-209 [cit. 2020-04-18]. ISSN 1868-4874. Dostupné z: <http://nbn-resolving.org/urn/resolver.pl?urn:nbn:de:gbv:18-4-9185>

JONES, Margaret. Tuberculosis, Housing and the Colonial State: Hong Kong, 1900-1950. *Modern Asian Studies* [online]. 2003, **37**(3), 653-682 [cit. 2020-04-18]. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/3876613>

JOSEPH, William A. *Politics in China: An Introduction, Second Edition* [online]. 1. New York: Oxford University Press, 2014 [cit. 2020-04-8]. ISBN 9780199339426. Dostupné z: <https://search.ebscohost.com/login.aspx?authtype=shib&custid=s1240919&direct=true&db=nlebk&AN=746352&site=eds-live&scope=site&lang=cs>

KWOK, Rowena Y. F. Functional Representation in Hong Kong's Legislature: Voting Patterns and Political Implications. *Asian Survey* [online]. 2006, **46**(3), 401-416 [cit. 2020-04-10]. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/10.1525/as.2006.46.3.401>

KWONG, Ying-ho. The Growth of "Localism" in Hong Kong: A New Path for the Democracy Movement? *China perspectives* [online]. 2016, (3 (107)), 63-68 [cit. 2020-05-7]. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/44090472>

NGOK, Ma. Civil Society and Democratization in Hong Kong: Paradox and Duality. *Taiwan Journal of Democracy* [online]. 2008, **4**(2), 155-175 [cit. 2020-05-03]. Dostupné z: <https://search.ebscohost.com/login.aspx?authtype=shib&custid=s1240919&direct=true&db=edo&AN=40302817&site=eds-live&scope=site&lang=cs>

NGOK, Ma. *Political Development in Hong Kong: State, Political Society, and Civil Society* [online]. 1. Hong Kong: Hong Kong University Press, 2007 [cit. 2020-01-20]. ISBN 9789622098091. Dostupné z: <https://search.ebscohost.com/login.aspx?authtype=shib&custid=s1240919&direct=true&db=nlebk&AN=322083&site=eds-live&scope=site&lang=cs>

NGOK, Ma. Value Changes and Legitimacy Crisis in Post-industrial Hong Kong. *Asian Survey* [online]. University of California Press, 2011, **51**(4), 683-712 [cit. 2020-05-01]. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/10.1525/as.2011.51.4.683>

- PING, Yew Chiew a Kwong KIN-MING. Hong Kong Identity on the Rise. *Asian Survey* [online]. 2014, **54**(6), 1088-1112 [cit. 2020-04-22]. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/10.1525/as.2014.54.6.1088>
- SCOBELL, Andrew a Min GONG. Whither Hong Kong? *RAND Corporation* [online]. 2016 [cit. 2020-04-22]. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/resrep02414>
- SHARE, Michael. Clash of Worlds: The Comintern, British Hong Kong and Chinese Nationalism, 1921-1927. *Europe-Asia Studies* [online]. 2005, **57**(4), 601-624 [cit. 2020-05-07]. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/30043908>
- SHUYONG, Liu. Hong Kong: A Survey of Its Political and Economic Development over the Past 150 Years. *The China Quarterly* [online]. 1997, (151), 583-592 [cit. 2020-04-18]. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/655255>
- SIU-KAI, Lau a Kuan HSIN-CHI. Partial Democratization, "Foundation Moment" and Political Parties in Hong Kong. *The China Quarterly*. [online]. 2000, (163), 705-720 [cit. 2020-04-19]. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/655795>
- TAK-WING, Ngo. *Hong Kong's History: State and Society Under Colonial Rule* [online]. 1. Londýn: Routledge, 1999 [cit. 2020-04-10]. ISBN 9780415203050. Dostupné z: <https://search.ebscohost.com/login.aspx?authtype=shib&custid=s1240919&direct=true&db=nlebk&AN=75228&site=eds-live&scope=site&lang=cs>
- WAI-MAN, Lam. *Understanding the Political Culture of Hong Kong: The Paradox of Activism and Depoliticization : The Paradox of Activism and Depoliticization* [online]. 1. Abingdon, Oxon: Routledge, 2015. ISBN 9780765613134. Dostupné z: <https://search.ebscohost.com/login.aspx?authtype=shib&custid=s1240919&direct=true&db=nlebk&AN=1001792&site=eds-live&scope=site&lang=cs>
- YEP, Ray. 'Cultural Revolution in Hong Kong': Emergency Powers, Administration of Justice and the Turbulent Year of 1967. *Modern Asian Studies* [online]. Cambridge University Press, 2012, **46**(4), 1007-1032 [cit. 2020-04-10]. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/41478426>
- YEP, Ray. The 1967 Riots in Hong Kong: The Diplomatic and Domestic Fronts of the Colonial Governor. *The China Quarterly* [online]. 2008, (193), 122-139 [cit. 2020-04-22]. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/20192167>
- YOUNG, Simon N. M., Carole PETERSEN a Hualing FU. *National security and fundamental freedoms: Hong Kong's Article 23 under scrutiny* [online]. 1. Hong Kong: Hong Kong University Press, 2005 [cit. 2020-04-29]. ISBN 9789622097322. Dostupné z: <https://search.ebscohost.com/login.aspx?authtype=shib&custid=s1240919&direct=true&db=nlebk&AN=321917&site=eds-live&scope=site&lang=cs>
- YUEN, Samson. Hong Kong After the Umbrella Movement: An uncertain future for "One Country Two Systems". *China Perspectives* [online]. 2015, (1 (101)), 49-53 [cit. 2020-05-10]. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/43392965>

6.2 Ostatní zdroje

BASIC LAW. *Basic Law Full Text*. 2017. [online; cit. 2020-05-10]. Dostupné také z: <https://www.basiclaw.gov.hk/en/basiclawtext/index.html>

BBC. Hong Kong: Timeline of extradition protests. *BBC News* [online]. 4. 9. 2019a [cit. 2020-05-11]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/world-asia-china-49340717>

BBC. Hong Kong march: Thousands join largest pro-democracy rally in months. *BBC News* [online]. 8. 12. 2019b [cit. 2020-05-11]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/world-asia-china-50704137>

BBC. Thousands of Hong Kong students start week-long boycott. *BBC News* [online]. 22. 9. 2014 [cit. 2020-05-11]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/world-asia-china-29306128>

Cap. 383: Hong Kong Bill of Rights Ordinance. *Hong Kong e-Legislation* [online]. 15. 2. 2017 [cit. 2020-05-10]. Dostupné z: <https://www.elegislation.gov.hk/hk/cap383>

CEIC. China Gross Domestic Product: Prefecture Level City. *CEIC* [online]. 2018 [cit. 2020-05-11]. Dostupné z: <https://www.ceicdata.com/en/china/gross-domestic-product-prefecture-level-city>

CONNORS, Adam. Hong Kong's umbrella movement: A timeline of key events one year on. *ABC News* [online]. 15. 6. 2019 [cit. 2020-05-11]. Dostupné z: <https://www.abc.net.au/news/2015-09-28/timeline-hong-kong-umbrella-movement-one-year-on/6802388?nw=0>

CREERY, Jennifer et al. Hong Kong pro-democracy protesters chant slogans at malls as police quash Mother's Day street demo. *Hong Kong Free Press* [online]. Hong Kong, 10. 5. 2020 [cit. 2020-05-16]. Dostupné z: <https://hongkongfp.com/2020/05/10/hong-kong-pro-democracy-protesters-chant-slogans-in-malls-as-police-fan-out-to-prevent-street-demo/>

CULLEN, Richard. Regulating political parties in Hong Kong. *Hong Kong Legislative Council* [online]. 2005 [cit. 2020-05-10]. Dostupné z: <https://www.legco.gov.hk/yr04-05/english/panels/ca/papers/ca0226cb2-911-1e.pdf>

Election Committee table. *Election Committee Subsector Elections 2016* [online]. 9. 12. 2016 [cit. 2020-04-26]. Dostupné z: https://www.elections.gov.hk/ecss2016/pdf/2016_ECSSE-Electoral_Size_by_Polling_Station.pdf

Election Committee: Facts and Figures. *Election Committee Subsector Elections 2016* [online]. 2016 [cit. 2020-04-26]. Dostupné z: <https://www.elections.gov.hk/ecss2016/eng/figures.html>

FMCOPRC. Full Text: The Practice of the "One Country, Two Systems" Policy in the Hong Kong Special Administrative Region. *The Commissioner's Office of China's Foreign Ministry in the Hong Kong S.A.R.* [online]. 10. 6. 2014 [cit. 2020-05-11]. Dostupné z: <http://www.fmcoprc.gov.hk/eng/xwdt/gsxw/t1164057.htm>

Freedom House: Hong Kong. *Freedom House* [online]. 10. 5. 2020 [cit. 2020-05-16]. Dostupné z: <https://freedomhouse.org/country/hong-kong/freedom-world/2020>

Freedom in the world 2020: Hong Kong. *Freedom House* [online]. Washington, DC [cit. 2020-05-18]. Dostupné z: <https://freedomhouse.org/country/hong-kong/freedom-world/2020>

GWARTNEY, James D., Robert LAWSON a Walter BLOCK. Economic Freedom of the World: 1975-1995. *The Fraser Institute*, [online]. 1996 [cit. 2020-04-30]. ISBN 0-88975-157-9. Dostupné z: <https://www.fraserinstitute.org/sites/default/files/EconomicFreedomoftheWorld1975-1995.pdf>

GWARTNEY, James et al. Economic Freedom of the World: 2007 Annual Report. *The Fraser Institute* [online]. Economic Freedom Network, 2007 [cit. 2020-05-11]. Dostupné z: <https://www.fraserinstitute.org/sites/default/files/EconomicFreedomoftheWorld2007.pdf>

HASS, Benjamin. Hong Kong pro-democracy legislators disqualified from parliament. *The Guardian* [online]. Hong Kong, 14. 6. 2017 [cit. 2020-04-28]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/world/2017/jul/14/hong-kong-pro-democracy-legislators-disqualified-parliament>

Hong Kong Legislative Council: Guidelines on the approach to the Public Order Ordinance in relation to public meetings and public processions. *Hong Kong Legislative Council* [online]. Economic Freedom Network, 2006 [cit. 2020-05-11]. Dostupné z: <https://www.legco.gov.hk/yr05-06/english/panels/se/papers/se1101cb2-1224-1e.pdf>

Hong Kong Legislative Council: Official record of proceedings. *Hong Kong Legislative Council* [online]. 7. 10. 1992 [cit. 2020-05-10]. Dostupné z: https://www.legco.gov.hk/yr92-93/english/lc_sitg/hansard/h921007.pdf

CHAN, Homles. Hong Kong to officially withdraw extradition bill from legislature, but still no independent probe into crisis. *Hong Kong Free Press* [online]. 4. 9. 2019 [cit. 2020-05-11]. Dostupné z: <https://hongkongfp.com/2019/09/04/breaking-hong-kong-officially-withdraw-extradition-bill-legislature-still-no-independent-commission-inquiry/>

CHEUNG, Tony. No timetable on national security law, Hong Kong leader insists, but officials working to create 'favourable conditions'. *South China Morning Post* [online]. 17. 4. 2018 [cit. 2020-05-11]. Dostupné z: <https://www.scmp.com/news/hong-kong/politics/article/2142063/no-timetable-national-security-law-hong-kong-leader-insists>

CHING, Fan Shuh. The Population of Hong Kong. *Department of Statistics University of Hong Kong* [online]. 1974 [cit. 2020-05-10]. Dostupné z: <http://www.cicred.org/Eng/Publications/pdf/c-c21.pdf>

Instrument A701: HONG KONG LETTERS PATENT 1917 TO 1995. *Hong Kong e-Legislation* [online]. 30. 6. 1997 [cit. 2020-04-30]. Dostupné z: https://www.elegislation.gov.hk/hk/capA701@1997-06-30T00:00:00?xid=ID_1438403585296_004

Instrument A702: HONG KONG ROYAL INSTRUCTIONS 1917 TO 1993 (NOS. 1 AND 2). *Hong Kong e-Legislation* [online]. 30. 6. 1997 [cit. 2020-04-30]. Dostupné z: https://www.elegislation.gov.hk/hk/capA702@1997-06-30T00:00:00?xid=ID_1438403585561_002&tab=m

Legislative Council Election turnout rate. *Social Indicators of Hong Kong* [online]. The Hong Kong Council of Social Service., 15. 11. 2019 [cit. 2020-05-10]. Dostupné z: https://www.socialindicators.org.hk/en/indicators/political_participation/2.2

LUM, Alvin et al. Democracy activist Joshua Wong slams ‘politically driven decision’ to bar him from running in Hong Kong district council election. *South China Morning Post* [online]. 29. 10. 2019 [cit. 2020-05-16]. Dostupné z: <https://www.scmp.com/news/hong-kong/politics/article/3035285/democracy-activist-joshua-wong-banned-running-hong-kong>

Nepřímá vláda. IS Mendelu [online]. Rok neuveden [cit. 2020-01-20]. Dostupné z: https://is.mendelu.cz/eknihovna/opory/zobraz_cast.pl?cast=63484

NG, Kenneth. Violence condemned, but storming of Hong Kong’s legislature has not dispelled public sympathy for protesters. *Hong Kong Free Press* [online]. 7. 7. 2019 [cit. 2020-05-11]. Dostupné z: <https://hongkongfp.com/2019/07/07/violence-condemned-storming-hong-kongs-legislature-not-dispelled-public-sympathy-protesters/>

OHCHR: Ratification of 18 International Human Rights Treaties. *Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights* [online]. 2014 [cit. 2020-05-11]. Dostupné z: <https://indicators.ohchr.org/>

Opinion poll table. *Public Opinion Programme, The University of Hong Kong* [online]. 26. 6. 2019 [cit. 2020-05-10]. Dostupné z: <https://www.hkupop.hku.hk/english/popexpress/ethnic/eidentity/poll/datatables.html>

PHILLIPS, Tom. Rebel Hong Kong politicians defy China at chaotic swearing-in ceremony. *The Guardian* [online]. Peking, 12. 10. 2016 [cit. 2020-05-11]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/world/2016/oct/12/hong-kong-pro-democracy-oath-snob-china>

Přímá vláda. IS Mendelu [online]. Rok neuveden [cit. 2020-01-20]. Dostupné z: https://is.mendelu.cz/eknihovna/opory/zobraz_cast.pl?cast=63484

Report on the 2016 Legislative Council General Election. *Electoral Affairs Commission: The Government of the HKSAR* [online]. 2. 8. 2018 [cit. 2020-04-28]. Dostupné z: https://www.eac.hk/en/legco/2016lce_detailreport.htm

ROANTREE, Anne Marie et al. Hong Kong activist candidates disqualified from election. *Reuters* [online]. 31. 7. 2016 [cit. 2020-05-16]. Dostupné z: <https://www.reuters.com/article/us-hongkong-politics-idUSKCN10B011>

RSF. Hong Kong. *Reporters without borders* [online]. 2020 [cit. 2020-05-16]. Dostupné z: <https://rsf.org/en/hong-kong>

RSF. Reporters Without Borders publishes the first worldwide press freedom index (October 2002). *Reporters Without Borders* [online]. 2002 [cit. 2020-05-11]. Dostupné z: <https://rsf.org/en/reporters-without-borders-publishes-first-worldwide-press-freedom-index-october-2002>

RSF. Worldwide Press Freedom Index 2005. *Reporters Without Borders* [online]. 2005 [cit. 2020-05-11]. Dostupné z: <https://rsf.org/en/worldwide-press-freedom-index-2005>

THE WORLD BANK. GDP (current US\$) - China, Hong Kong SAR, China. *The World Bank* [online]. 2019c [cit. 2020-05-11]. Dostupné z: <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD?end=2018&locations=CN-HK&start=2008>

THE WORLD BANK. GDP per capita (current US\$) - Hong Kong SAR, China, United Kingdom. *The World Bank* [online]. 2019a [cit. 2020-04-30]. Dostupné z: <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD?locations=HK-GB>

THE WORLD BANK. GDP per capita (current US\$) - Hong Kong SAR, China, China. *The World Bank* [online]. 2019b [cit. 2020-05-8]. Dostupné z: <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD?end=2018&locations=HK-CN&start=1960&view=chart>

White Paper: The Further Development of Representative Government in Hong Kong. *Internet Archive* [online]. 1984 [cit. 2020-05-10]. Dostupné z: <https://archive.org/details/whitepaperfurthe00hong/page/n1/mode/2up>

WU, Venus. Hong Kong court frees three democracy leaders, but warns against future acts of dissent. *Reuters* [online]. 6. 2. 2018 [cit. 2020-05-11]. Dostupné z: <https://www.reuters.com/article/us-hongkong-politics/hong-kong-court-frees-three-democracy-leaders-but-warns-against-future-acts-of-dissent-idUSKBN1FQ10D>

YU, Verna a Emma GRAHAM-HARRISON. This article is more than 5 months old Hong Kong voters deliver landslide victory for pro-democracy campaigners. *The Guardian* [online]. Hong Kong, 25. 11. 2019 [cit. 2020-05-11]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/world/2019/nov/24/hong-kong-residents-turn-up-for-local-elections-in-record-numbers>

YU, Verna. Hundreds arrested at huge New Year's Day rally in Hong Kong. *The Guardian* [online]. Hong Kong, 1. 1. 2020 [cit. 2020-05-11]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/world/2020/jan/01/new-years-day-rally-hong-kong>

7 Teze závěrečné diplomové práce

Zdůvodnění výběru práce:

Vybral jsem si téma, kde bych chtěl zkoumat, jak působila nadřazená autorita na rozhodovací proces v Hong Kongu a jak se to promítalo do politických svobod za dob britské a nyní čínské nadvlády. Půjde o porovnání dvou časových úseků, prvním zkoumaným obdobím bude situace v Hong Kongu během 80. let až do předání Číně. Druhým pak bude zhruba stejně dlouhý úsek od roku 1997, kdy došlo k předání, po rok 2014, kdy v Hong Kongu proběhly rozsáhlé občanské protesty kvůli čínským zásahům do obsazování kandidátních listin.

Téma disciplinárně spadá do oboru mezinárodních vztahů a vybral jsem si ho, jelikož se jedná o poměrně zajímavý a případ. Bývalé koloniální území přešlo z područí vyspělé demokracie pod stát, který je hodnocen jako nesvobodný. Pesimistické předpovědi Hong Kongu predikovaly pohlcení Čínou, nicméně k tomu nedošlo. Systém byl zachován, avšak ne beze změn. Při detailnějším pohledu je například patrný výrazný pokles politické svobody, ačkoliv z ekonomického hlediska je oblast stále velmi liberální. Z toho důvodu se budu skrze teorii nepřímé vlády zabývat možnými vlivy nadřazené autority na politické svobody v Hong Kongu.

Předpokládaný cíl:

Základní výzkumná otázka bude: Jaký vliv má nadřazená autorita a její zásahy na míru politické svobody v Hong Kongu v průběhu času?

Cílem, který jsem si stanovil, bude zjistit, do jaké míry nadřazená autorita působí na místní orgány a jak je ovlivňuje, aby došlo ke změně politických svobod. Zkoumat budu období britské i čínské nadvlády. Vycházet tedy budu z předpokladu, že v britském zájmu bude co nejvíce demokratizovat Hong Kong, zatímco Čína bude usilovat spíše o omezení svobod. Půjde mi o to zjistit, jakými prostředky se jednotlivé země snažily v Hong Kongu prosazovat a zda se jejich metody či intenzita lišily.

Metodologie práce:

Základním teoretickým rámcem bude teorie přímé a nepřímé vlády. Prostřednictvím této teorie a analýzy politické situace se pokusím definovat vnější aktéry, kteří v Hong Kongu působí na rozhodovací sféru a měli by zájem na změnách politické svobody. Opět budu zkoumat britské i čínské období. Primárně se budu zaměřovat na vládu nadřazeného celku, případně i na další zájmové skupiny, pokud by hrály významnou roli. Jako odrazový můstek

poslouží hodnocení politické svobody organizace Freedom house, která situaci pravidelně monitoruje. Na základě jejich výsledků a změn v indexu budu hledat příčiny a vliv nadřazené autority v kontextu zmiňované teorie.

Jako metodu jsem zvolil komparativní případovou studii, kdy bych chtěl porovnávat dvě období nadvlády nad Hong Kongem a rozdíly mezi nimi v kontextu teorie a vlivu na politické svobody.

Základní charakteristika tématu:

Hong Kong je region ležící na břehu Jihočínského moře. Jedná se o významné světové obchodní a ekonomické centrum. Pokud se podíváme na historii území, tak první část byla obsazena Británií již v roce 1842. Britové teritorium postupně zvětšovali až do roku 1898, kdy si pronajali další území na dobu 99 let, tedy do roku 1997. Když mělo území přejít zpět pod čínskou nadvládu, byla mezi Velkou Británií a Čínou uzavřena dohoda, dle které se Hong Kong stane zvláštní administrativní zónou ČLR. To znamená, že dle zásady jedna země, dva systémy zde zůstane zachován stávající ekonomický systém i životní styl po dobu 50 let. Nicméně i přesto došlo v Hong Kongu ke snížení politických svobod a určitým omezením, které si vyžádaly několik vln protestů. Nejpesimističtější předpovědi se však nenaplnily a Hong Kong si stále drží své zvláštní postavení v rámci ČLR.

Předpokládaná struktura práce:

Práce bude rozdělena na několik částí. První bude část teoretická, kde práci zasadím do kontextu teorie přímé a nepřímé vlády. Důležité bude definovat vztah teorie na případ Hong Kongu a najít konkrétní aktéry, kteří tam působí.

Další část bude zkoumat politické svobody v Hong Kongu v kontextu jejich ovlivňování nadřazenou autoritou. Část bude rozdělena na dvě podkapitoly, jež budou zkoumat období britské a čínské nadvlády. Obě období pak budou komparována s cílem zodpovědět výzkumnou otázku a ukázat změny v čase, zvláště po předání území.

Základní literatura:

GERRING, JOHN, et al. "AN INSTITUTIONAL THEORY OF DIRECT AND INDIRECT RULE." *World Politics*, **63**(3), 2011, 377 -433. JSTOR, www.jstor.org/stable/23018776

SHAW, Johnny. The Impact of "One Country, Two Systems" on the Democratic Development in Hong Kong. *Conference Papers -- International Studies Association* [online]. 2008, 1-13,

<http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&AuthType=ip,shib&db=poh&AN=42974633&lang=cs&site=eds-live&scope=site>.

KRASNER, Stephen; ed. *Problematic Sovereignty*. New York: Columbia University Press. 2001.

FONG, Brian C. H. One Country, Two Nationalisms: Center-Periphery Relations between Mainland China and Hong Kong, 1997–2016. *Modern China* [online]. 2017. **43**(5), 523-556. <https://doi:10.1177/0097700417691470>

TOK, Sow Keat. *Managing China`s Sovereignty in Hong Kong and Taiwan*. Basingstoke: Palgrave. 2013, ISBN 978-1-137-26384-1

DAPIRAN, Antony. PROSPERITY AND FREEDOM: HONG KONG'S DILEMMA. *Prosperity* [online], editováno Jane Golley and Linda Jaivin, ANU Press, Acton ACT, Australia, 2018, 292-308. Dostupné z: www.jstor.org/stable/j.ctv1rmjm7.34.

CHAN, Ming K. The Legacy of the British Administration of Hong Kong: A View from Hong Kong. *The China Quarterly* [online]. 1997. (151), 567-582. Dostupné z: www.jstor.org/stable/655254.

SHUYONG, Liu. Hong Kong: A Survey of Its Political and Economic Development over the Past 150 Years. *The China Quarterly* [online]. 1997, (151), 583-592. Dostupné z: www.jstor.org/stable/655255.

SHIU-HING, Lo. Decolonization and Political Development in Hong Kong: Citizen Participation. *Asian Survey* [online]. 1988. **28**(6), 613-629. Dostupné z: www.jstor.org/stable/2644656.

SIU-KAI, Lau, and Kuan Hsin-chi. Hong Kong's Stunted Political Party System. *The China Quarterly* [online]. 2002. (172), 1010-1028. Dostupné z: www.jstor.org/stable/4618815.